

Tiivistelmä tuloksista

Pk-yritykset eivät usko kasvun hiljenevän

Taluskasvu jatkuu ja sen mukana pk-yrityksiin syntyy edelleen uusia työpaikkoja. Yli puolet Pk-yritysbarometriin vastanneista katsoo suhdanteiden pysyvän ennallaan ja kasvua odottavia on lähes kolmannes vastanneista. Odotukset ovat pysyneet parin viime vuoden keskimääräisellä tasolla.

Pk-yritysten työllisyyden kasvunäkymät seuraavan vuoden aikana ovat paremmat kuin viime syksynä. Vaikka pk-yritysten liikevaihdon odotetaan edelleen kasvavan, kannattavuuden paranevan ja investointien lisääntyvän, odotukset ovat lievästi alaspäin osoittavalla trendillä. Pk-yritysten viennin, joka on alle 10 prosenttia pk-yritysten yhteenlasketusta liikevaihdosta, odotetaan kasvavan viime vuosien malliin.

Pk-yritykset ovat osaltaan estäneet työttömyysasteen nousun kansainvälisestä taantumasta huolimatta työllistämällä uusia työntekijöitä ja näin pitäneet yllä kuluttajien luottamusta. Kuluttajien luottamus on puolestaan välttämätöntä kotimarkkinoiden kasvulle ja näin myös pk-yritysten kasvunäkymille. Jos kansantalous ei käänny syksyyn mennessä nykyistä nopeammalle kasvu-uralle, pk-yritysten mahdollisuudet pitää yllä työllisyyttä saattavat kuitenkin heiketä niin paljon, että myös kuluttajien luottamus ja kotimarkkinoiden kehitys alkavat vähitellen heikentyä.

Uusia työpaikkoja syntyy, mutta vähemmän kuin ennen

Pk-yritysten työllisyyden odotetaan edelleen paranevan. Työllisyysodotusten saldoluku, joka lasketaan työllisyyttään kasvattavien yritysten osuuden ja työllisyyttään pienentävien yritysten osuuden erotuksena, on noussut viime syksystä kahdella 12:een. Varsinkin rakennusalan pk-yritysten työllisyysnäkymät ovat parantuneet kevään aikana.

Niiden pk-yritysten, joilla ei ole lainkaan rekrytointitarvetta, osuus on noussut kahden vuoden takaisesta 31 prosentista 35 prosenttiin. Tärkeimmät työllistämisen esteet niillä yrityksillä, joilla on rekrytointitarvetta, ovat työvoimakustannukset, ammattimaisen työvoiman saatavuus sekä tuotteiden ja palveluiden kysynnän riittämättömyys ja epävarmuus.

Pk-yritysten kasvuhakuisuus pysynyt ennallaan

Kasvuhakuisten pk-yritysten osuus on pysynyt viime vuoden tasolla 54 prosentissa. Myynnin ja markkinoinnin merkitys kasvukeinona on korostunut pk-yritysten yleisten suhdannenäkemyksien tasaantumisten myötä.

Lähes kaksi kolmesta kasvuhaluttomasta pk-yrityksestä pitää yrityksen nykyistä sopivaa kokoa tärkeimpänä kasvuhaluttomuuden syynä. Kysynnän riittämättömyys ja kireä kilpailutilanne ovat tärkeimmät kasvun esteet. Työvoimakustannukset ja ammattitaitoisen työvoiman saatavuus ovat myös selkeitä esteitä.

Sukupolven- tai omistajanvaihdokset alkavat uhkaavasti jo lisääntyä

Sukupolven- tai omistajanvaihdos on jo tapahtunut 16 prosentilla pk-yrityksistä viimeksi kuluneen 5 vuoden aikana. Sukupolven- tai omistajanvaihdos on odotettavissa 18 prosentilla pk-yrityksistä seuraavan viiden vuoden aikana. Lähimmän kahden vuoden aikana vaihdos on odotettavissa lähes 20 000 pk-yrityksessä.

Seuraavan viiden vuoden aikana noin 40 000 yritystä tulee omistajanvaihdostilanteeseen, jolloin omistajanvaihdoksen onnistumisesta riippuu näissä yli 100 000 työpaikkaa.

Rahoitusongelmat haittaavat kasvuyritysten kehittymistä

Rahoitus ei ole yrityksille tällä hetkellä keskeinen ongelma. Ulkoista rahoitusta yrityksillä on sitä enemmän, mitä kasvuhakuisemmasta yrityksestä on kyse. Voimakkaasti kasvuhakuisista yrityksistä 65 prosentilla on ulkoista rahoitusta, ja uutta luottoa viimeisen 12 kuukauden aikana on hankkinut 39 prosenttia näistä yrityksistä. Uusia luottoja arvioi hankkivansa 33 prosenttia kasvuyrityksistä seuraavan 12 kuukauden aikana.

Viimeisen viiden vuoden aikana sukupolven- tai omistajanvaihdoksen toteuttaneista pk-yrityksistä 61 prosentilla on ulkoista rahoitusta. Niistä pk-yrityksistä, joilla vaihdosta ei ole tapahtunut, 51 prosentilla on ulkoista rahoitusta. Viimeisen vuoden aikana ulkoista rahoitusta on hankkinut 33 prosenttia sukupolven- tai omistajanvaihdoksen toteuttaneista pk-yrityksistä.

Voimakkaasti kasvuhakuisilla yrityksillä rahoituksen hankkiminen on tärkein yrityksen kehittämisen este kireän kilpailutilanteen jälkeen. Rahoituksen saataavuus vaikeuttaa myös sukupolven- ja omistajanvaihdoksia. Rahoitusongelmat liittyvät selvästi yrityksen kasvuun ja sukupolvenvaihdoksiin.

Ulkoisen rahoituksen määrä vähenee

Ulkoista rahoitusta käyttävien yritysten osuus on vähentynyt viime vuoden keväästä viidellä prosenttiyksiköllä 53 prosenttiin. Uutta ulkoista rahoitusta edellisen 12 kuukauden aikana ottaneiden yritysten osuus on myös vähentynyt kolmella prosenttiyksiköllä 24 prosenttiin. Uusia luottoja aikoo hankkia 17 prosenttia yrityksistä. Vähennystä viime vuoden keväästä on kaksi prosenttiyksikköä.

Lähes kolmella ulkoista rahoitusta tarvitsevalla pk-yrityksellä neljästä ei ole vaikeuksia ulkoisen rahoituksen hankinnassa. Neljä viidestä yrityksestä ennakoii asiakkaiden maksuhäiriöiden pysyvän nykytasolla seuraavan 12 kuukauden aikana. Maksuhäiriöiden odottaa lisääntyvän 11 prosenttia ja vähenevän 6 prosenttia pk-yrityksistä.

Sisältö¹

Taustaa

1 Pk-yritysbarometrin aineisto ja ennustekyky	5
2 Pk-yritykset kansantaloudessa	7

Suhdanne

3 Suhdannenäkymät	8
4 Liikevaihto	9
5 Henkilökunnan määrä	10
6 Inflaatio-odotukset	11
7 Tuotantokustannukset	12
8 Kannattavuus	13
9 Vakavaraisuus	14
10 Tuotekehitys	15
11 Investoinnit	16
12 Vienti	17
13 Tuonti	18
14 Asiakkaiden maksuhäiriöt	19

Pk-yritysten kehittäminen

15 Pk-yritysten kasvuhakuisuus, -keinot ja –haluttomuus sekä lopettavan yrittäjän tuleva työmarkkina-asema	20
16 Pk-yritysten investoinnit	23
17 Pk-yritysten vienti ja vientitakuiden käyttö	24
18 Sukupolven- tai omistajanvaihdokset	26
19 Ulkoisen rahoituksen yleisyys, koostumus ja käyttötarkoitus	27
20 Pk-yritysten asema kansantaloudessa ja elinkeinoilmasto	31
21 Pk-yritysten kehittämistarpeet ja esteet	32
22 Työllistämisen esteet	36
23 Ongelmat ulkoisessa rahoituksessa	37

¹ Tämän raportin ovat laatineet Pasi Holm ja Mirja Kauppi Suomen Yrittäjistä.

1 Pk-yritysbarometrin aineisto ja ennustekyky

Pk-yritysbarometrilla kartoitetaan kahdesti vuodessa pienten ja keskisuurten yritysten näkemyksiä niiden toimintaan liittyvien taloudellisten tekijöiden muutoksista. Suhdannetekijöiden lisäksi analysoidaan yritysten toiminta ympäristöön vaikuttavia rakenteellisia tekijöitä, kuten markkinoiden muutoksia ja pk-yritysten kehittämistarpeita.

Taulukko 1: Painotetun aineiston rakenne

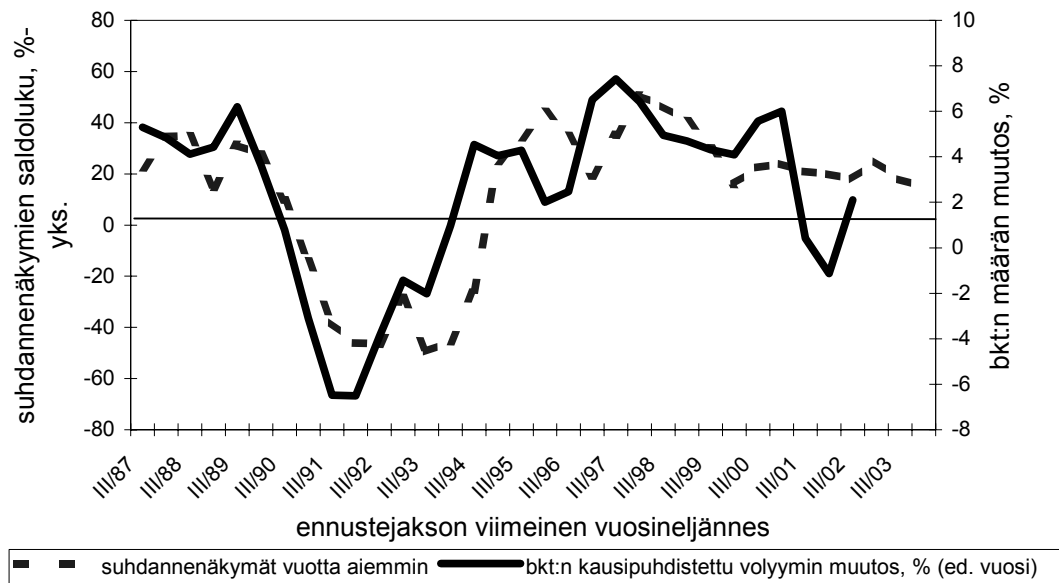
		n(w)=	%
PÄÄTOIMIALA	Teollisuus (TOL: 15-37)	403	13
	Rakentaminen (TOL: 45)	416	13
	Kauppa (TOL: 50-52)	853	28
	Palvelut (TOL: 55,60-63,70-74,92-93)	1407	46
HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ	Alle 5 henkilöä	1516	49
	5 - 9 henkilöä	714	23
	10 - 19 henkilöä	452	15
	20 - 49 henkilöä	277	9
	50 + henkilöä	121	4
LIIKEVAIHTO v. 2001	0,0-0,2 milj. euroa	867	28
	0,3-0,9 milj. euroa	682	22
	1,0-1,9 milj. euroa	541	18
	2,0 + milj. euroa	616	20
	Ei vastausta	374	12
ALUE (MAAKUNTA)	Helsinki	461	15
	Pääkaupunkiseutu	214	7
	Uusimaa	254	8
	Varsinais-Suomi	287	9
	Satakunta	148	5
	Häme	94	3
	Päijät-Häme	127	4
	Pirkanmaa	273	9
	Kymenlaakso	98	3
	Etelä-Karjala	73	2
	Etelä-Savo	93	3
	Pohjois-Savo	127	4
	Pohjois-Karjala	87	3
	Keski-Suomi	142	5
	Etelä-Pohjanmaa	215	7
	Keski-Pohjanmaa	85	3
	Pohjois-Pohjanmaa	151	5
Kainuu	38	1	
Lappi	111	4	
VASTAAJAN ASEMA	Yrittäjä	2214	72
	Palkattu johtaja	367	12
	Muut	498	16
YRITYKSEN PERUSTAMISVUOSI	2000-2003	223	7
	1995 - 1999	508	16
	-1994	2349	76
YRITYKSEN KASVUHAKUISUUS	Voimakkaasti kasvuhakuinen	178	6
	Pyrkii kasvamaan mahdollisuuksien mukaan	1474	48
	Pyrkii säilyttämään aseman	1153	37
	Ei kasvutavoitteita	244	8
	Toiminta loppuu seuraavan vuoden aikana	31	1
SUOMEN YRITTÄJIEN JÄSEN	Ei	1479	48
	Kyllä	1600	52
YHTEENSÄ		3079	100

Pk-yritysbarometri, kevät 2003, on tehty puhelinhaastatteluna tammi-helmikuussa 2003 Tietoykkönen Oy:n toimesta. Kohderyhmänä on suomalaiset pk-yritykset. Otantakehikkona on käytetty Tilastokeskuksen toimialaluokitusta TOL 95 ja

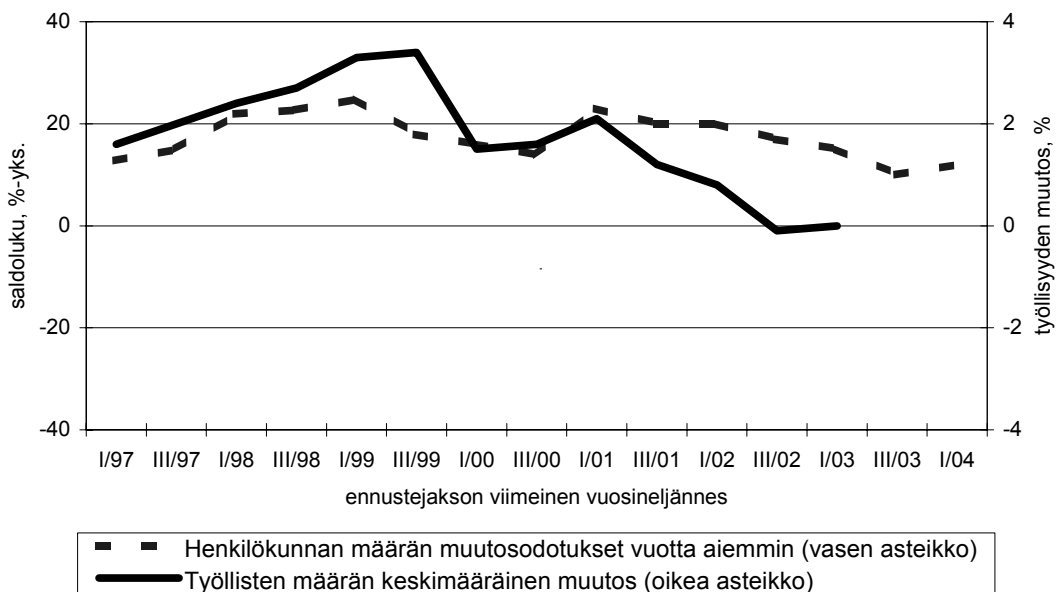
yritysrekisteriä. Vastauksia saatiin 3079 yritykseltä. Tuloksia laskettaessa aineisto on oikaistu painokertoimilla vastaamaan todellista yritysrakennetta.

Pk-yritykset ovat osanneet ennakoida tulevat suhdannekäänteet melko hyvin. Vain vientivetoisten suhdannekäänteiden aikaan pienyrittäjät ovat näyttäneet arvioivan tulevaisuuden harhaisesti. Pääosin kotimarkkinoilla toimivien pk-yritysten suhdannekäänteet tulevat viiveellä. Erityisen hyvin Pk-yritysbarometri on ennakoivut maamme työllisyyskehityksen. Tosin viime aikoina kohtalaisen hyvinä säilyneet pk-yritysten työllisyysnäkymät eivät pystyne pitämään Suomen työllisyyttä nousu-uralla.

Kuvio 1: Pk-yritysbarometrin ennustekyky, suhdannenäkymät ja bkt

Kuvio 2: Pk-yritysbarometrin ennustekyky, työllisyys

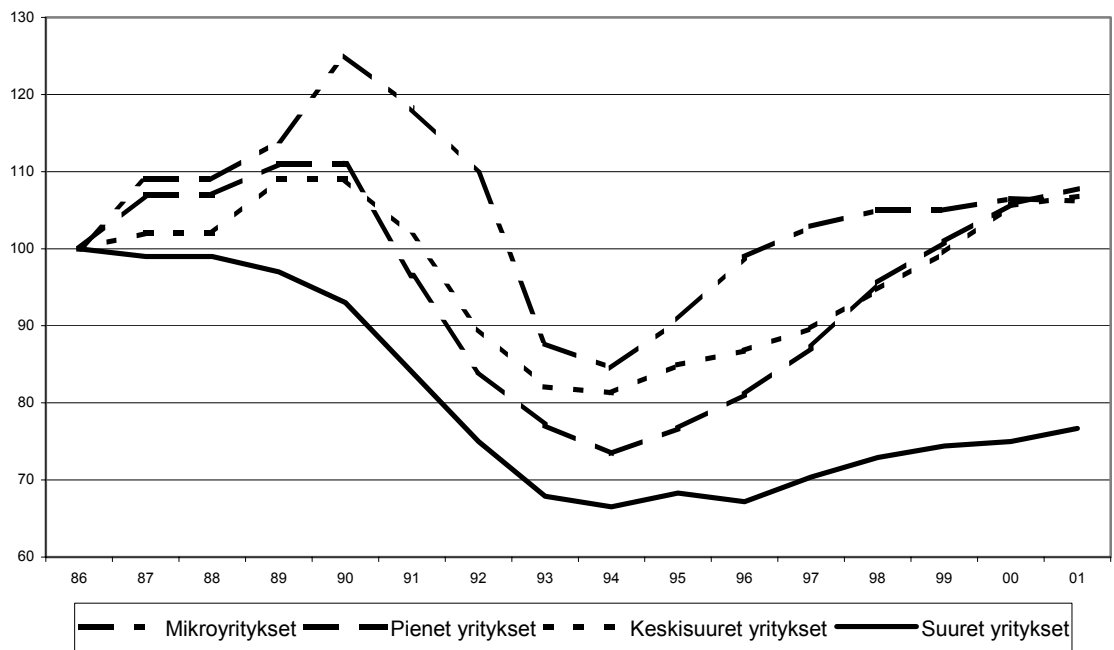
2 Pk-yritykset kansantaloudessa²

Suomessa oli vuonna 2001 noin 225 000 yritystä. Näistä alle 10 henkilöä työllistävien mikroyritysten osuus oli 92,9 prosenttia. Alle 250 henkilöä työllistäviä pk-yrityksiä oli 99,7 prosenttia. Palvelualoilla toimi lähes puolet yrityksistä ja kaupassa vajaan 21 prosenttia. Teollisuuden osuus oli 11,5 prosenttia ja rakennusalan osuus oli noin 13 prosenttia yrityksistä.

Suomalaisten yritysten liikevaihto oli vuonna 2001 noin 271 miljardia euroa. Mikroyritysten osuus liikevaihdosta oli noin 17 prosenttia. Pk-yritysten liikevaihto-osuus oli kaikkiaan noin 51 prosenttia.

Suomalaiset yksityisen sektorin voittoa tavoittelevat yritykset työllistivät vuonna 2001 1,319 miljoonaa työntekijää maataloutta lukuun ottamatta. Mikroyritysten osuus työllisten määrästä oli 24 prosenttia. Pk-yritysten osuus oli 61 prosenttia. Vuodesta 1994 pk-yritysten työllisyysosuus on kasvanut noin 4 prosenttiyksikköä.

Kuvio 3: Työllisten määrän muutos erikokoisissa yrityksissä, indeksi (1986=100)

Pienten 10-49 henkilöä työllistävien yritysten työllisyys on parantunut vuoden 1994 jälkeen kaikkein nopeimmin, yhteensä noin 48 prosenttia. Yli 250 henkilöä työllistävissä suurissa yrityksissä työllisyys on alkanut parantua vuonna 1997. Teollisuudessa pk-yritysten työllisyysosuus kaikkien yritysten työllisyydestä on noin 45 prosenttia, rakentamisessa 77 prosenttia, kaupassa 69 prosenttia ja palvelualoilla 65 prosenttia.

² Tilastokeskus, Yritysrekisteri

3 Suhdannenäkymät

Taulukko 2: Suhdannenäkymät seuraavien 12 kuukauden aikana

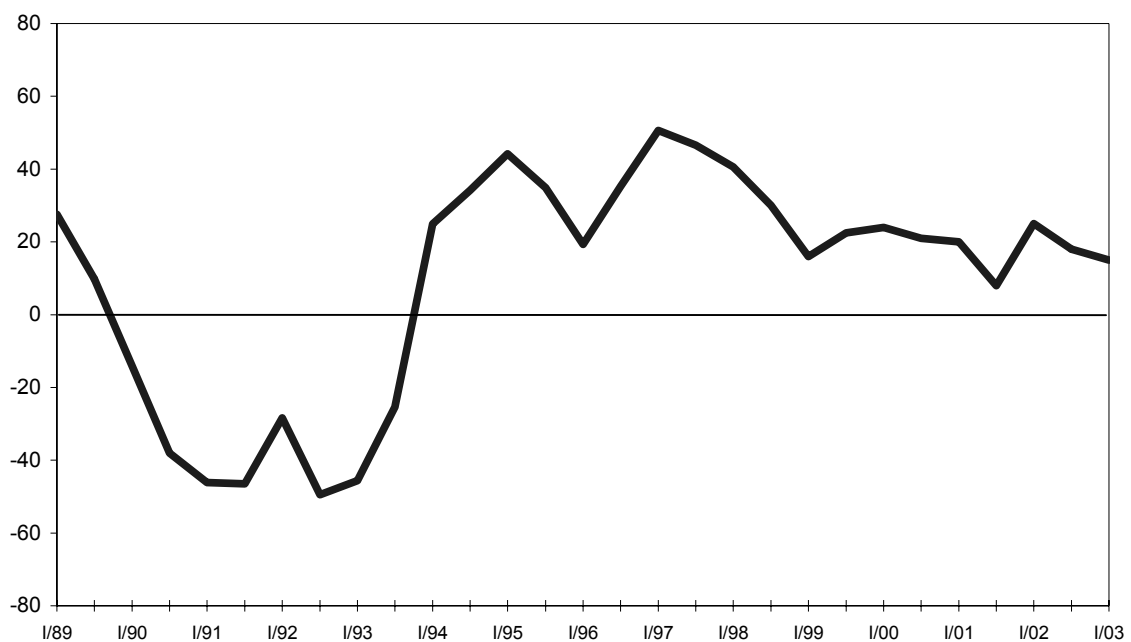
	Paranevat %	Pysyvät ennallaan %	Heikkenevät %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	29	57	14	15
Teollisuus	30	58	13	17
Rakentaminen	22	62	16	7
Kauppa	30	56	14	16
Palvelut	30	56	13	17

Saldoluku on laskettu paranevat ja heikkenevät -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Pk-yritysten suhdannenäkymien saldoluku ennakoii talouskasvun pysyvän nykytasolla tulevien 12 kuukauden aikana. Yli puolet vastanneista katsoo suhdanteiden pysyvän ennallaan ja kasvua odottavia on runsas kolmannes vastanneista. Vaikka suhdanneodotukset ovat hieman laskeneet viime syksystä, ne ovat silti samalla tasolla kuin vuosituhannen vaihteessa.

Teollisuudessa, kaupassa ja palveluissa suhdanneodotukset ovat yhtä suotuisat. Rakentamisessa odotukset ovat jonkin verran muita aloja heikkommat.

Kuvio 4: Suhdannenäkymät, saldoluku

4 Liikevaihto

Taulukko 3: Liikevaihto-odotukset seuraavien 12 kuukauden aikana

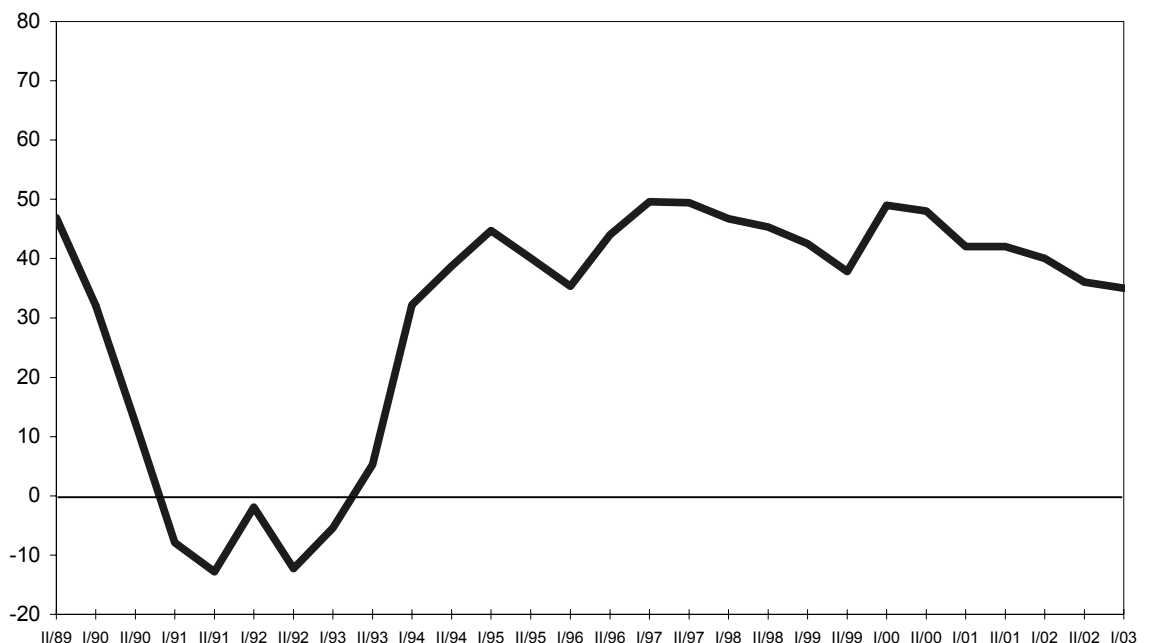
	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	45	45	10	35
Teollisuus	49	40	10	39
Rakentaminen	34	49	19	16
Kauppa	46	45	9	38
Palvelut	47	44	9	37

Saldoluku on laskettu kasvaa ja pienenee -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Pk-yritysten liikevaihto-odotukset ovat pysyneet korkealla tasolla. Lähes puolet vastanneista odottaa yrityksensä liikevaihdon kasvavan seuraavien 12 kuukauden aikana ja kymmenesosa vastanneista uskoo liikevaihdon pienenevän. Vuosituhannen vaihteesta pk-yritysten liikevaihdon kasvuodotukset ovat lievästi asteittain alentuneet.

Rakennusosalalla liikevaihto-odotukset ovat edellisten suhdanneodotusten tapaan muita toimialoja heikkomat. Yrittäjien luontaista optimismia kuvastaa oman yrityksen liikevaihto-odotusten positiivisuus yleisiin suhdanneodotuksiin verrattuna. Yritysten toimintaa pyritään kehittämään, vaikka yleinen tilanne näyttäisi vähän heikommaltakin.

Kuvio 5: Liikevaihto-odotukset, saldoluku

5 Henkilökunnan määrä

Taulukko 4: Odotukset henkilökunnan määrästä seuraavien 12 kuukauden aikana

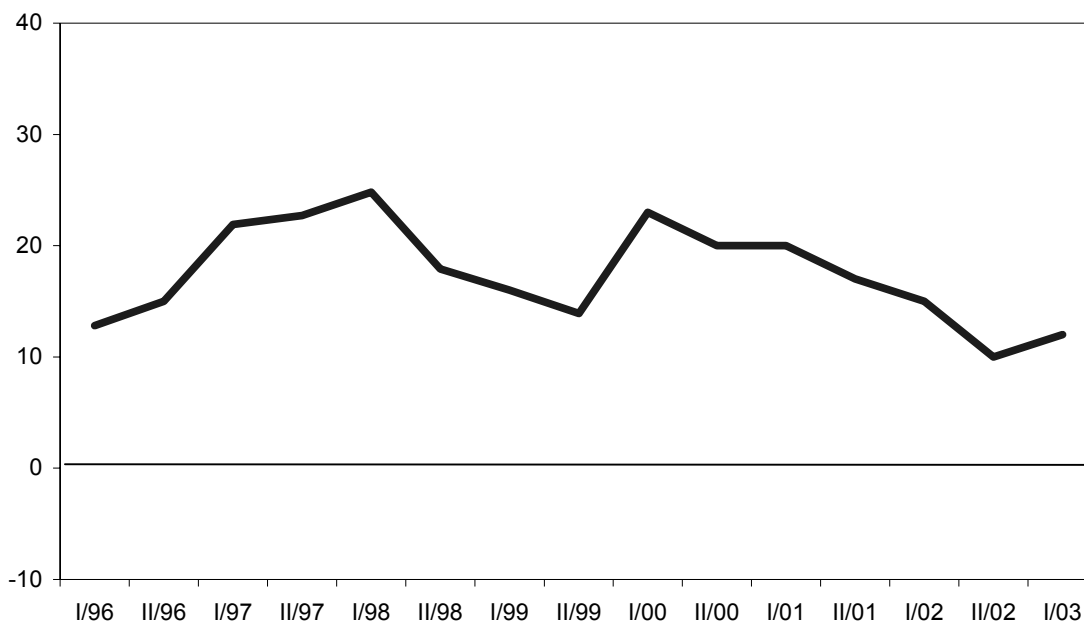
	Kasvaa	Pysyy ennallaan	Pienenee	Saldoluku
	%	%	%	%
Kaikki yritykset	18	76	6	12
Teollisuus	19	73	8	12
Rakentaminen	16	75	10	6
Kauppa	16	80	5	11
Palvelut	20	76	5	15

Saldoluku on laskettu kasvaa ja pienenee -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Pk-yritysten henkilökunnan määrä tulee lisääntymään seuraavien 12 kuukauden aikana. Vain 6 prosenttia vastanneista arvioi henkilökuntansa määrän vähenevän, kun taas lähes viidennes vastanneista kertoo henkilökunnan lisääntyvän yrityksessään. Palvelualoilla työllisyys lisääntyy keskimääräistä enemmän ja rakentamisessa keskimääräistä vähemmän.

Vaikka pk-yritysten työllisyysnäkymät ovat hieman parantuneet viime syksystä, ne ovat nyt selvästi heikommät kuin vuosituhannen vaihteessa. Ellei kansantalouden nykyistä voimakkaampi kasvu käynnisty syksyyn 2003 mennessä, uhka työllisyyden heikkenemisestä ja työttömyyden kasvusta lisääntyy oleellisesti nykyisestä.

Kuvio 6: Henkilökunnan määrän muutosodotukset, saldoluku

6 Inflaatio-odotukset

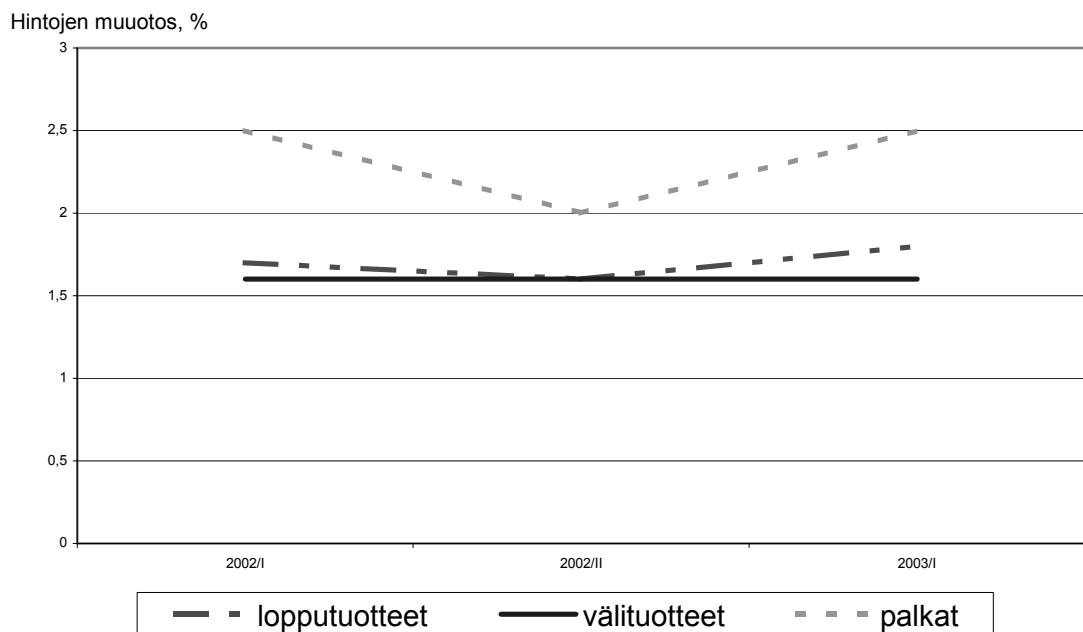
Taulukko 5: Odotukset hintojen %-muutoksesta seuraavien 12 kuukauden aikana

	Yrityksen myymien lopputuotteiden hinnat, %	Yrityksen hankkimien välituotteiden hinnat, %	Palkkakustan- nukset, %
Kaikki yritykset	1,8	1,6	2,5
Teollisuus	1,8	1,6	2,2
Rakentaminen	2,0	2,2	2,3
Kauppa	1,3	1,1	2,2
Palvelut	1,9	1,7	2,9

Pk-yritykset odottavat lopputuotteidensa hintojen nousevan toimialasta riippuen noin 1,5 - 2,0 prosenttia seuraavien 12 kuukauden aikana. Yritysten käyttämien välituotteiden hintojen oletetaan nousevan lopputuotteiden hintojen kanssa lähes samassa tahdissa. Palkkakustannusten odotetaan nousevan eniten, 2,2 - 2,9 prosenttia. Kasvuyrityksissä palkkojen nousuvauhdiksi ennakoidaan jopa 5,3 prosenttia. Hintapaineita on laajimmin rakentamisessa.

Pk-yritysten hintojen kehitysarviossa ei ole oleellisia muutoksia viime vuoden kevään arvoihin verrattuna. Viime syksyyn verrattuna lopputuotteiden hintojen nousun odotetaan hidastuvan ja palkkakustannusten nousun kiihtyvän.

Kuvio 7: Inflaatio-odotukset

7 Tuotantokustannukset

Taulukko 6: Odotukset kustannusten muutoksesta seuraavien 12 kuukauden aikana

	Kasvavat %	Pysyvät ennallaan %	Alenevat %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	36	58	6	29
Teollisuus	45	42	13	32
Rakentaminen	41	51	8	33
Kauppa	26	70	4	22
Palvelut	37	57	6	32

Saldoluku on laskettu kasvavat ja alenevat -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Kustannustason nousuodotukset ovat alentuneet lievästi asteittain jo usean vuoden ajan. Reilut puolet vastaajista odottaa kustannusten pysyvän ennallaan ja noin 40 prosenttia arvelee niiden nousevan seuraavien 12 kuukauden aikana. Kustannusten muutosodotusten saldoluku on 29. Kaupan alalla kustannusten nousuodotukset ovat muita toimialoja pienemmät.

Kuvio 8: Tuotantokustannusten muutosodotukset, saldoluku

8 Kannattavuus

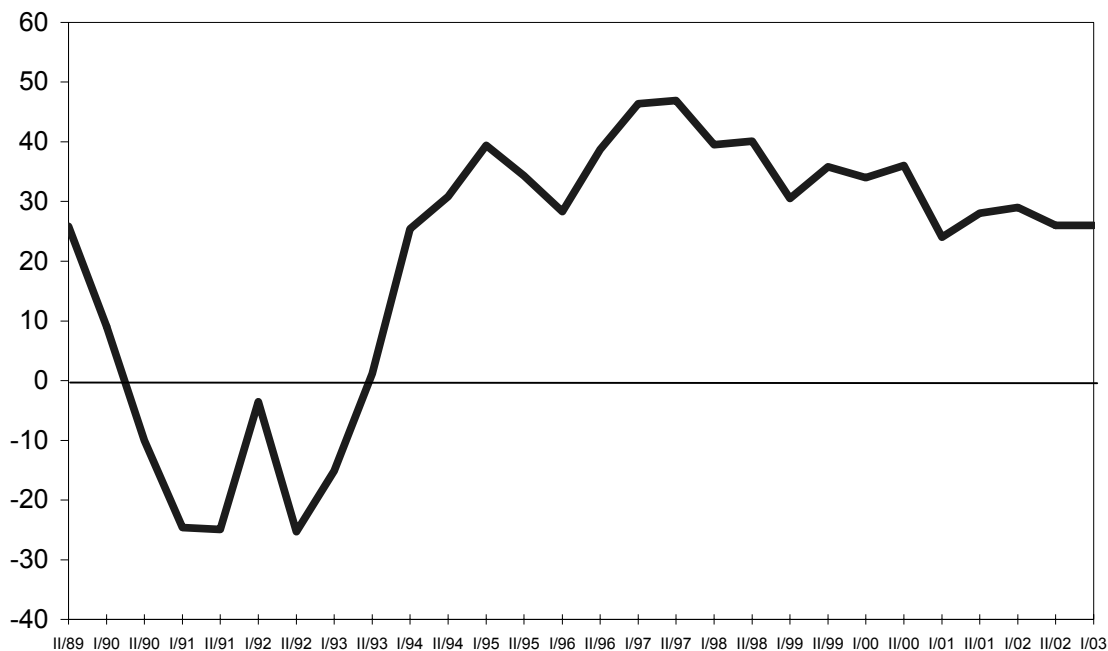
Taulukko 7: Odotukset kannattavuuden muutoksesta seuraavien 12 kuukauden aikana

	Paranee	Pysyy ennallaan	Heikkenee	Saldoluku
	%	%	%	%
Kaikki yritykset	37	52	11	26
Teollisuus	40	50	9	31
Rakentaminen	33	56	11	22
Kauppa	39	52	10	29
Palvelut	37	52	12	25

Saldoluku on laskettu paranee ja heikkenee -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Yritysten kannattavuuden muutosodotukset pysyvät edelleen varsin myönteisinä. Kannattavuuden paranemista odottavia on lähes neljä kertaa enemmän kuin niitä, jotka ennakoivat yrityksensä kannattavuuden heikkenevän. Rakennusalan kannattavuusodotukset ovat muita toimialoja varovaisemmat. Kannattavuuden muutosodotukset ovat asteittain lievästi laskeneet viimeisen viiden vuoden ajan.

Kuvio 9: Kannattavuuden muutosodotukset, saldoluku

9 Vakavaraisuus

Taulukko 8: Odotukset vakavaraisuuden muutoksesta seuraavien 12 kuukauden aikana

	Paranee %	Pysyy ennallaan %	Heikkenee %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	35	62	3	32
Teollisuus	41	55	4	37
Rakentaminen	30	64	5	25
Kauppa	37	60	3	35
Palvelut	33	63	3	30

Saldoluku on laskettu paranee ja heikkenee -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Varmasti myös myönteisten kannattavuusodotusten seurauksena yritysten vakavaraisuusodotukset ovat edelleen hyvät. Vakavaraisuuden odotetaan edelleen kohoavan 35 prosentissa pk-yrityksistä. Vakavaraisuuden heikkene- mistä odottavien osuus on hyvin vähäinen. Vakavaraisuuden muutosodotukset ovat pysyneet vakaina 1990-luvun laman jälkeen.

Varsinkin kasvuhakuiset ja nuoret yritykset odottavat vakavaraisuutensa paranevan. Tämä saattaa johtua siitä, että rahoittajat seuraavat aiempaa tarkemmin yritysten kannattavuutta myöntäessään rahoitusta. Kasvuhakuiset ja nuoret yritykset tarvitsevat ulkoista rahoitusta keskimääräistä enemmän.

Kuvio 10: Vakavaraisuuden muutosodotukset, saldoluku

10 Tuotekehitys

Taulukko 9: Odotukset tuotekehityspanosten muutoksesta seuraavien 12 kuukauden aikana

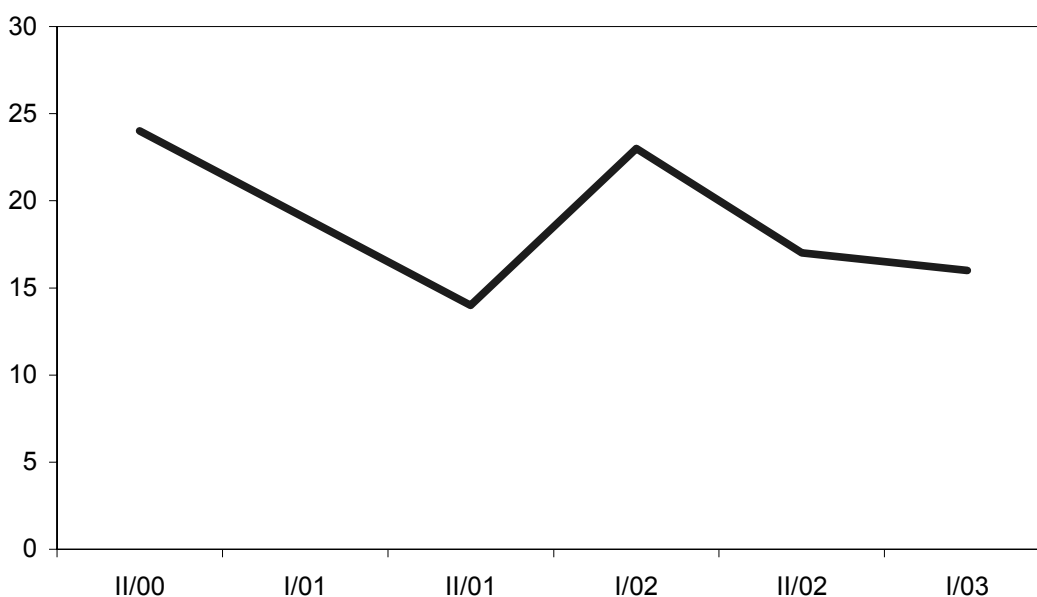
	Lisääntyvät %	Pysyvät ennallaan %	Vähentyvät %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	19	79	3	16
Teollisuus	29	67	4	25
Rakentaminen	13	84	3	10
Kauppa	16	83	2	14
Palvelut	19	78	3	17

Saldoluku on laskettu lisääntyvät ja vähentyvät -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Pk-yritysten tuotekehityspanostukset lisääntyvät seuraavien 12 kuukauden aikana viime vuosien vauhdilla. Tuotekehityspanoksia lisääviä yrityksiä on noin 20 prosenttia ja niitä vähentäviä yrityksiä on 3 prosenttia.

Rakentamisessa tuotekehityspanostusten kasvuodotukset ovat selvästi muita heikommat. Kaikkein pienimmät yritykset kehittävät tuotteitaan hieman muita vähemmän. Kasvuhakuiset yritykset aikovat panostaa tuotekehitykseen selvästi muita enemmän. Kolme neljästä yrityksestä pitää tuotekehityspanostuksen nykytasolla. Pk-yritykset käyttävät tuotekehitykseen noin prosentin liikevaihdosta.

Kuvio 11: Tuotekehityspanosten muutosodotukset, saldoluku

11 Investoinnit

Taulukko 10: Odotukset investointien määrän muutoksesta seuraavien 12 kuukauden aikana

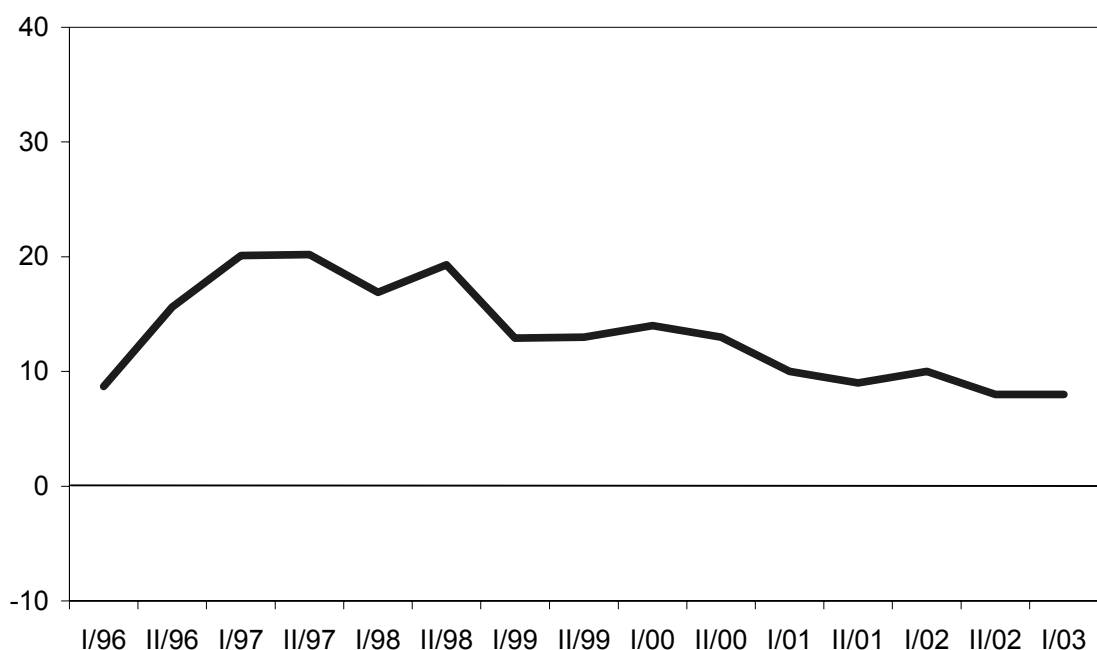
	Lisääntyvät	Pysyvät ennallaan	Vähentyvät	Saldoluku
	%	%	%	%
Kaikki yritykset	19	70	11	8
Teollisuus	20	67	12	8
Rakentaminen	18	68	15	3
Kauppa	16	75	9	7
Palvelut	21	68	11	9

Saldoluku on laskettu lisääntyvät ja vähentyvät -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Pk-yritysten investointiodotukset seuraaville 12 kuukaudelle ovat edelleen myönteiset. Yrityksistä 70 prosenttia ennakoii pitävänsä investoinnit nykytasolla eli keskimäärin noin 10 prosentissa liikevaihdosta. Lähes viidennes yrityksistä lisää ja reilu kymmenesosa vähentää investointeja seuraavan 12 kuukauden aikana. Rakennusalaalla investoinnit pysyvät lähes nykytasolla seuraavan 12 kuukauden aikana.

Investointiodotukset ovat laskeneet asteittain vuodesta 1997. Vuonna 1997 investointiodotusten saldoluku oli 20. Nyt se on 8.

Kuvio 12: Investointiodotukset, saldoluku

12 Vienti

Taulukko 11: Odotukset viennin muutoksesta seuraavien 12 kuukauden aikana

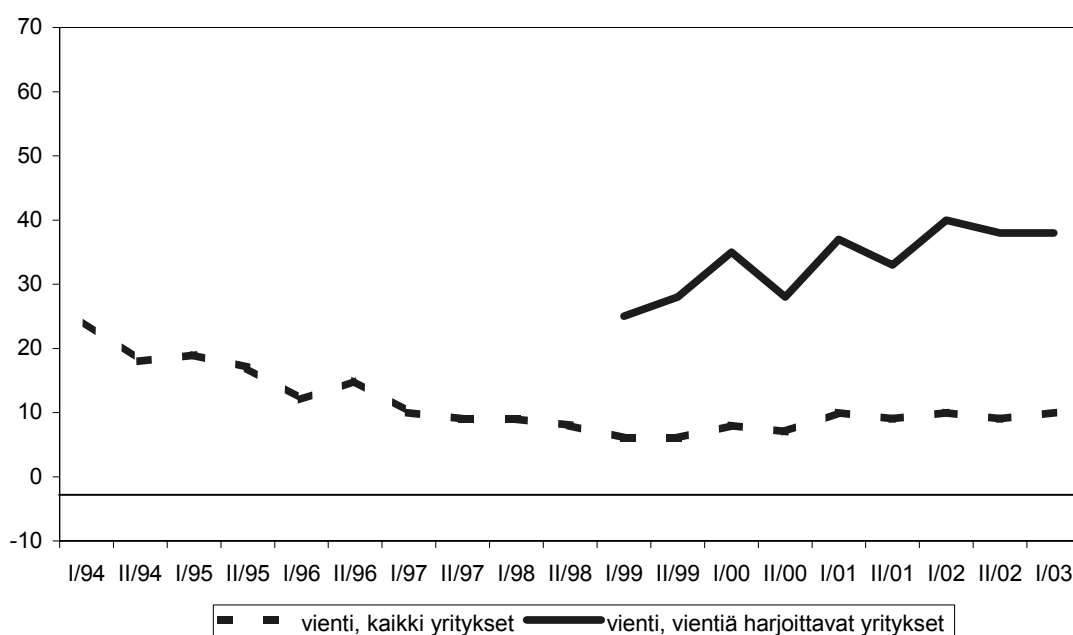
	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	10	89	1	10
Teollisuus	18	81	1	17
Rakentaminen	4	95	1	3
Kauppa	11	87	1	10
Palvelut	10	90	0	9

Saldoluku on laskettu kasvaa ja pienenee -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Siitä huolimatta, että euro on viime aikoina vahvistunut dollariin nähden, maailman talouden näkymät ovat pysyneet heikkoina ja Irak-kriisi on kärjistynyt, vientiodotukset seuraaville 12 kuukaudelle ovat edelleen myönteiset. Kaikilla toimialoilla vientiodotukset ovat suunnilleen viime syksyn tasolla.

Kaikkia pk-yrityksiä koskevia saldolukuja tulkittaessa on huomattava, että kolmella neljäsosalla yrityksistä ei ole vientiä. Vientiä harjoittavien yritysten vientiodotusten saldoluku on lähes 40. Vientiä harjoittavien pk-yritysten vientiodotukset ovat nousseet kolmen viime vuoden ajan. Vientiä harjoittavien pk-yritysten vientiponnistelut ovat onnistuneet huolimatta maailmantalouden suhdannetaantumasta. Kasvuhakuisilla yrityksillä oli selvästi myönteisemmät vientiodotukset kuin muilla.

Kuvio 13: Vientiodotukset

13 Tuonti

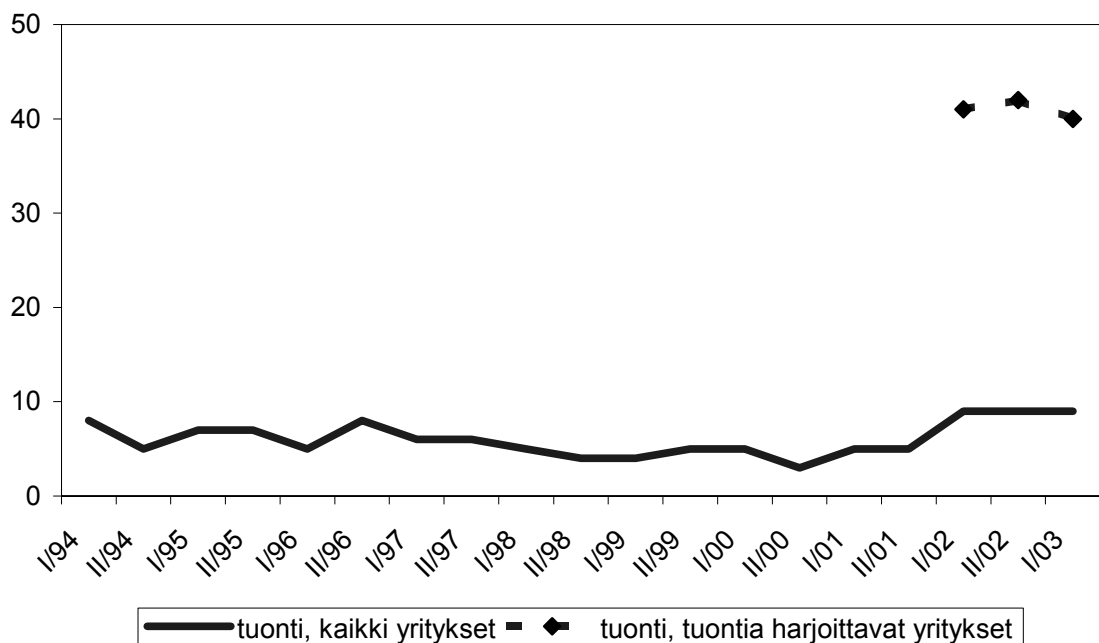
Taulukko 12: Odotukset tuonnin muutoksesta seuraavien 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	10	89	1	9
Teollisuus	13	86	1	12
Rakentaminen	4	95	1	4
Kauppa	21	77	2	19
Palvelut	4	96	0	3

Saldoluku on laskettu kasvaa ja pienenee -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Pk-yritysten tuontiodotuksissa ei ole suuria muutoksia, koska suuri osa pk-yrityksistä ei harjoita tuontia. Tuontia harjoittavilla yrityksillä tuontiodotusten saldoluku on 40. Rakennusalan tuontiodotukset pysyvät ennallaan ja ovat nyt toimialoista heikoimmat. Tuontiodotusten saldoluku on sitä suurempi, mitä isommasta tai kasvuhakuisemmasta yrityksestä on kyse.

Kuvio 14: Tuontiodotukset, saldoluku

14 Asiakkaiden maksuhäiriöt

Taulukko 13: Odotukset asiakkaiden maksuhäiriöistä seuraavien 12 kuukauden aikana

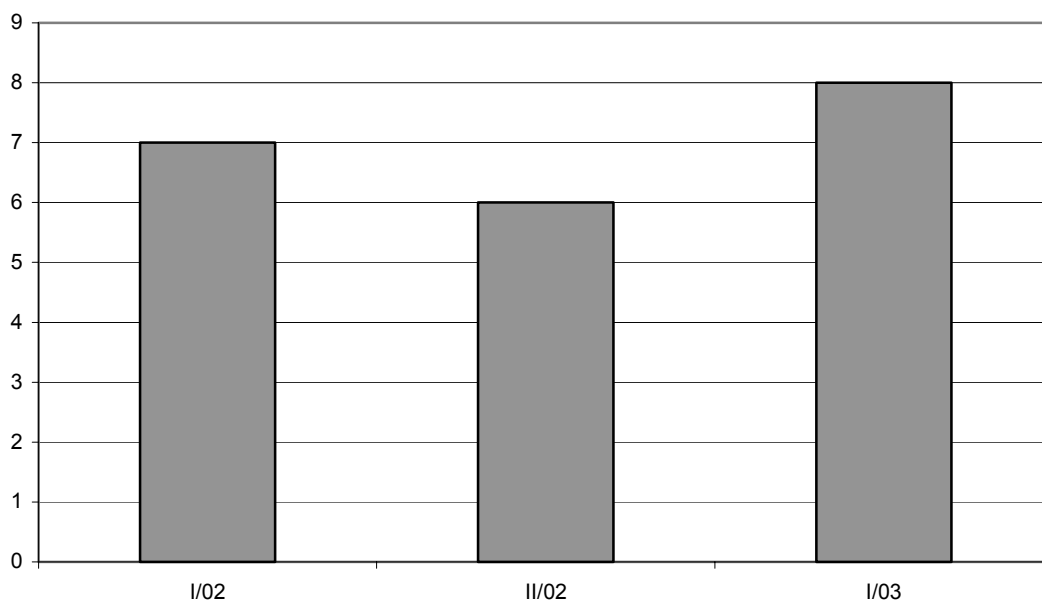
	Lisääntyvät %	Pysyvät ennallaan %	Vähentyvät %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	14	80	6	8
Teollisuus	16	78	5	11
Rakentaminen	16	78	6	10
Kauppa	18	75	7	10
Palvelut	11	84	5	6

Saldoluku on laskettu lisääntyvät ja vähentyvät -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Neljä viidestä pk-yrityksestä ennakoivat asiakkaidensa maksuhäiriöiden pysyvän nykytasolla seuraavan 12 kuukauden aikana. Maksuhäiriöiden odottaa lisääntyvän 14 prosenttia ja niiden vähentymistä odottaa 6 prosenttia pk-yrityksistä. Isoimmissa pk-yrityksissä asiakkaiden maksuhäiriöiden odotettiin lisääntyvän muita laajemmin.

Odotuksissa asiakkaiden maksuhäiriöistä ei ole tapahtunut oleellisia muutoksia reilun vuoden aikana.

Kuvio 15: Odotukset asiakkaiden maksuhäiriöistä, saldoluku, %

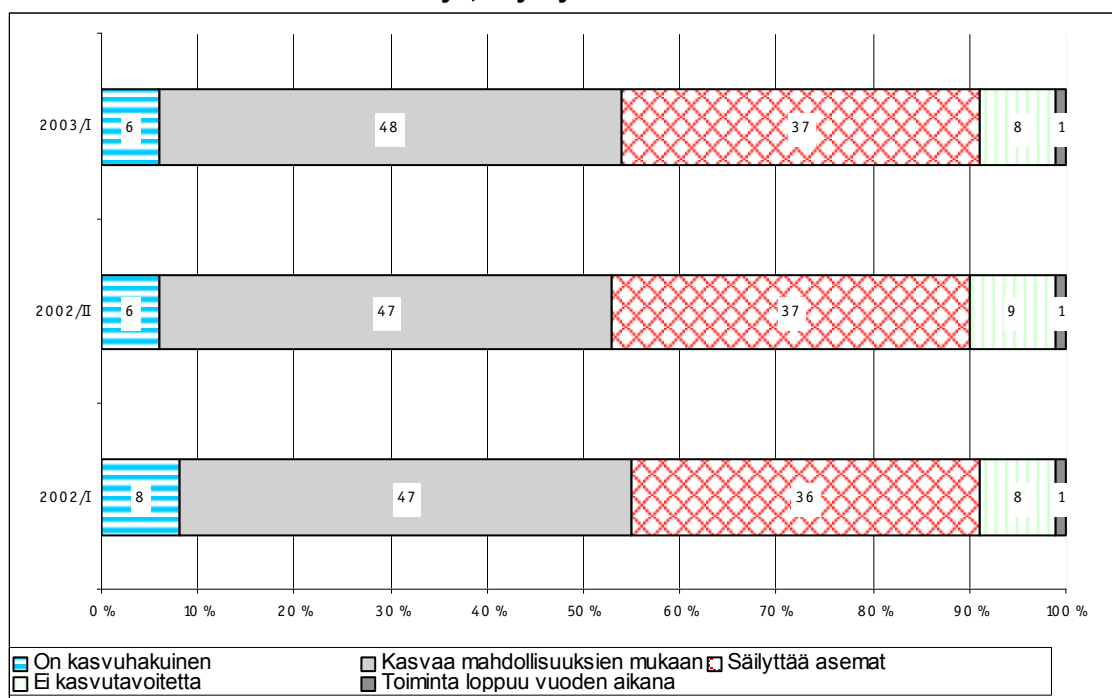
15 Pk-yritysten kasvuhakuisuus, -keinot ja –haluttomuus sekä lopettavan yrittäjän tuleva työmarkkina-asema

Taulukko 14: Pk-yritysten kasvuhakuisuus

	On voimakkaasti kasvuhakuinen	Pyrkii kasvamaan mahdollisuuksien mukaan	Pyrkii säilyttämään aseman	Ei ole kasvutavoitteita	Toiminta loppuu seuraavan vuoden aikana
	%	%	%	%	%
Kaikki yritykset	6	48	37	8	1
Teollisuus	6	47	36	9	2
Rakentaminen	3	37	47	11	2
Kauppa	7	54	33	5	0
Palvelut	6	47	37	8	1
<i>Perustamisvuosi</i>					
ennen 1994	4	45	41	9	1
1995-1999	8	57	29	5	0
2000-2003	17	60	20	3	0

Pk-yrityksistä 6 prosenttia on voimakkaasti kasvuhakuisia ja hieman alle puolet pyrkii kasvamaan mahdollisuuksien mukaan. Suhteellisesti vähiten voimakkaasti kasvuhakuisia yrityksiä on rakennusalaalla. Yrityksistä joka sadas odottaa lopettavansa toimintansa seuraavan 12 kuukauden aikana. Ennen vuotta 1995 perustetuista yrityksistä vain 4 prosenttia on kasvuhakuisia. Vuoden 2000 jälkeen perustetuista pk-yrityksistä joka kuudes on voimakkaasti kasvuhakuinen. Selvästi alle puolet ennen vuotta 1994 perustetuista pk-yrityksistä ja kuusi kymmenestä vuosina 2000-2003 perustetuista yrityksistä pyrkii kasvamaan mahdollisuuksien mukaan. Kasvuhakuisuudessa ei ole tapahtunut oleellisia muutoksia vuoden aikana.

Kuvio 16: Kasvuhakuisuuden kehitys, % yrityksistä

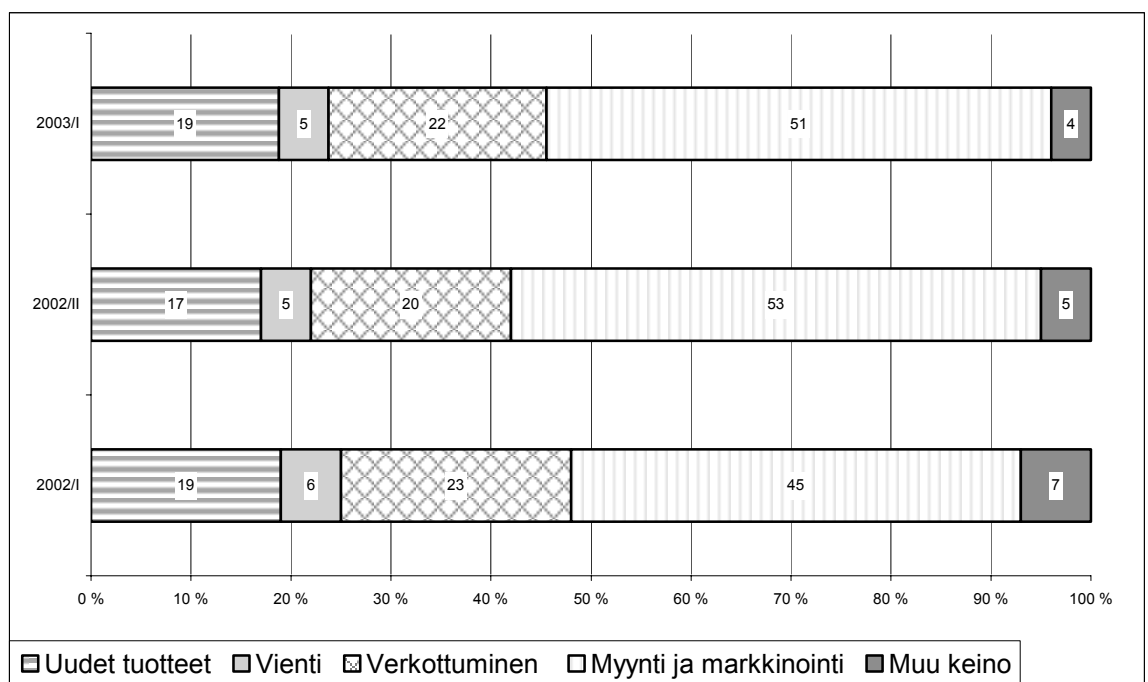

Taulukko 15: Kasvuhakuisten pk-yritysten tärkeimmät kasvukeinot (voimakkaasti tai mahdollisuuksien mukaan kasvamaan pyrkivät pk-yritykset), % yrityksistä

	Uusien tuotteiden kehittäminen	Viennin lisääminen	Yhteistyön lisääminen muiden yritysten kanssa	Myyntin ja markkinoinnin lisääminen	Muu kasvukeino
	%	%	%	%	%
Kaikki pk-yritykset	19	5	22	51	4
Teollisuus	23	10	24	40	3
Rakentaminen	15	1	32	48	4
Kauppa	17	5	12	62	4
Palvelut	20	3	26	48	4

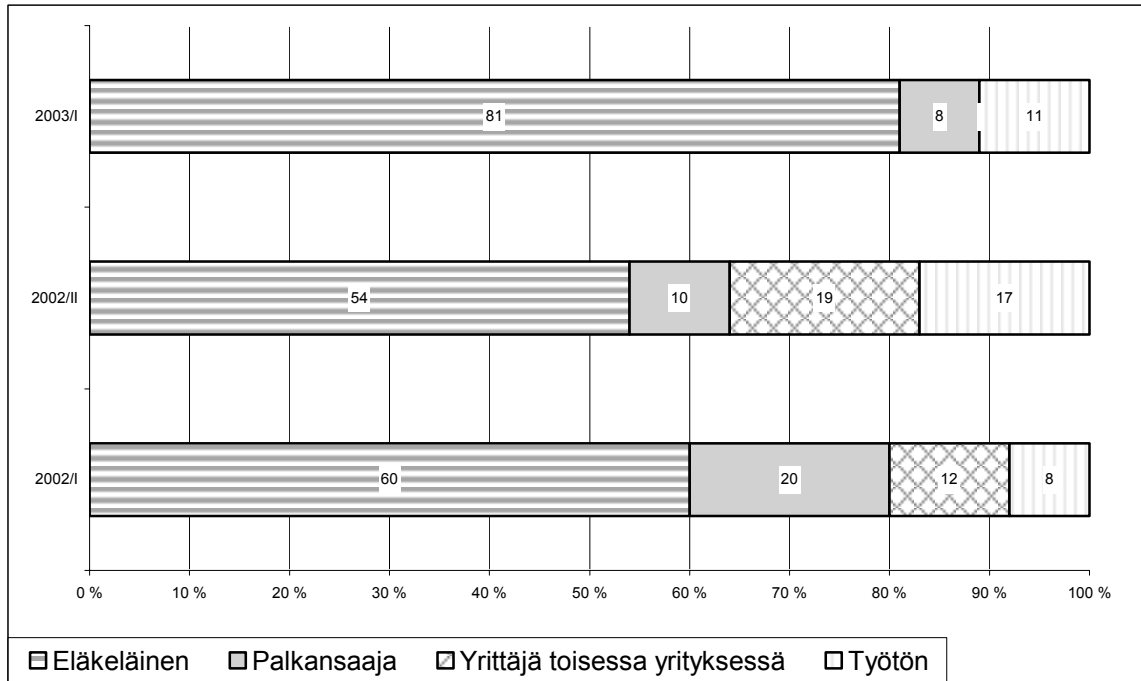
Reilut puolet kasvuhakuisista pk-yrityksistä aikoo kasvaa lisäämällä myyntiä ja markkinointia. Seuraavaksi tärkeimmät kasvukeinot ovat yhteistyön lisääminen muiden yritysten kanssa ja uusien tuotteiden kehittäminen. Viennin lisäämisen kautta aikoo kasvaa 5 prosenttia pk-yrityksistä. Pk-teollisuusyritykset pyrkivät kasvamaan muita yrityksiä enemmän lisäämällä vientiä. Rakennus- ja palvelualoilla on yhteistyön lisääminen muiden yritysten kanssa muita aloja merkittävämpi kasvukeino. Kaupan alan pk-yritykset pyrkivät kasvamaan muita aloja enemmän lisäämällä myyntiä ja markkinointia. Muut kasvukeinot-luokassa mainittiin useimmiten palveluihin liittyvät tekijät ja toiminnan laajentaminen investoinneilla tai yritysostoilla.

Myyntin ja markkinoinnin merkitys pk-yritysten kasvukeinona on korostunut viime keväästä yleisten suhdannenäkymien heikkenemisen myötä.

Kuvio 17: Kasvukeinojen kehitys, % yrityksistä

Enemmistö niistä yrittäjistä, jotka ennakoivat yrityksen toiminnan loppuvan seuraavan vuoden aikana, aikoo jäädä eläkkeelle. Palkansaajana toisessa yrityksessä jatkaa lähes joka kymmenes. Työttömyysuhka varjostaa 11 prosentin toimintansa lopettavan yrittäjän tulevaisuutta.

Kuvio 18: Yrittäjien asema yrityksen toiminnan loppuessa, % lopettavista yrittäjistä (Vaihtoehto ”yrittäjä toisessa yrityksessä” jäänyt pois keväällä 2003)

Lähes kaksi kolmesta kasvuhaluttomasta pk-yrityksestä pitää yrityksen sopivaa kokoa tärkeimpänä kasvuhaluttomuuden syynä. Kysynnän riittämättömyys ja kireä kilpailutilanne ovat seuraavaksi tärkeimmät kasvuhaluttomuuden syyt. Varsinkin palvelualoilla kilpailu ja kysyntä ovat keskeinen kasvun este. Työvoimakustannukset ja työvoiman saatavuus ovat myös merkittävä kasvun este. Yhteensä noin 3 prosenttia kasvuhaluttomista pitää rahoitusta eri muodoissaan kasvun tärkeimpänä esteenä.

Taulukko 16: Pk-yritysten kasvuhaluttomuuden syyt, % kasvuhaluttomista tätä mieltä

	Kaikki yritykset, %	Teollisuus, %	Rakentaminen, %	Palvelut, %	Kauppa, %
Yritys sopivan kokoinen	63	61	65	60	64
Kysynnän riittämättömyys	18	16	16	25	15
Kireä kilpailutilanne	18	19	18	19	18
Kilpaileva tuonti	0	1	0	1	0
Rahoituksen saatavuus	1	2	1	2	1
Omarahoituksen puute	1	1	0	1	2
Vakuuspula	1	1	0	1	1
Työvoimakustannukset	8	7	6	8	10
Työvoiman saatavuus	6	4	9	6	5
Jokin muu	9	12	7	8	10

16 Pk-yritysten investoinnit

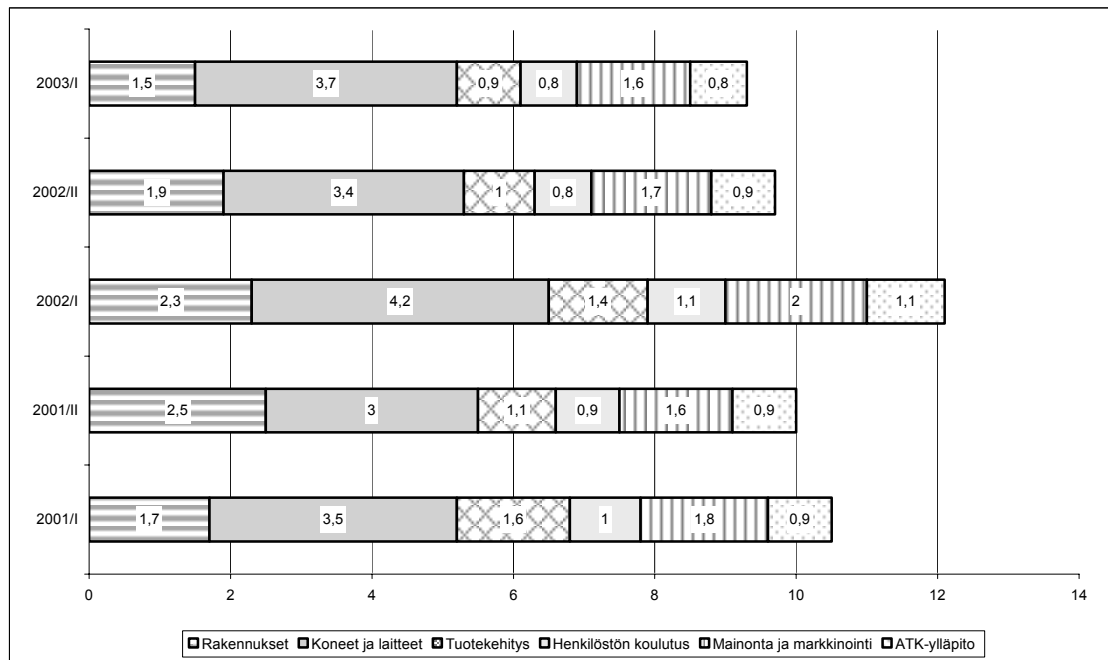
Taulukko 17: Pk-yritysten investoinnit seuraavan 12 kuukauden aikana, % liikevaihdosta

	Rakennukset %	Koneet ja laitteet %	Tutkimus ja tuotekehitys %	Henkilöstön koulutus %	Mainonta ja markkinointi %	Atk-ylläpito- kustannukset %	Yhteensä %
Kaikki yritykset	1,5	3,7	0,9	0,8	1,6	0,8	9,3
Teollisuus	1,8	4,5	1,5	0,6	1,6	0,7	10,7
Rakentaminen	1,7	4,2	0,5	0,8	0,9	0,5	8,6
Kauppa	0,9	1,5	0,5	0,5	1,6	0,6	5,6
Palvelut	1,7	4,6	1,1	0,9	1,7	1,1	11,1

Pk-yritykset investoivat seuraavan 12 kuukauden aikana lähes 10 prosenttia liikevaihdosta. Palvelualoilla ja teollisuudessa investointiaste on hieman keskimääräistä korkeampi ja rakentamisessa ja kaupan alalla selvästi keskimääräistä alhaisempi. Kone- ja laiteinvestointeihin panostetaan noin 3,5 prosenttia liikevaihdosta. Rakennusinvestointien sekä mainonta- ja markkinointi-investointien investointiaste on noin 1,5 prosenttia. Tutkimukseen ja tuotekehitykseen, henkilökoulutukseen ja atk-ylläpitoon panostetaan kuhunkin noin prosentin verran liikevaihdosta.

Pk-yritysten investointiodotukset ovat lievästi laskeneet vuodesta 2001 nykyisen taloustaantumien pitkittyessä. Rakennusinvestointiodotuksissa on tapahtunut suhteellisesti suurinta alentumista. Toisaalta kone- ja laiteinvestoinneissa on lievää kasvua syksyyn 2002 verrattuna.

Kuvio 19: Pk-yritysten investointien kehitys, % liikevaihdosta

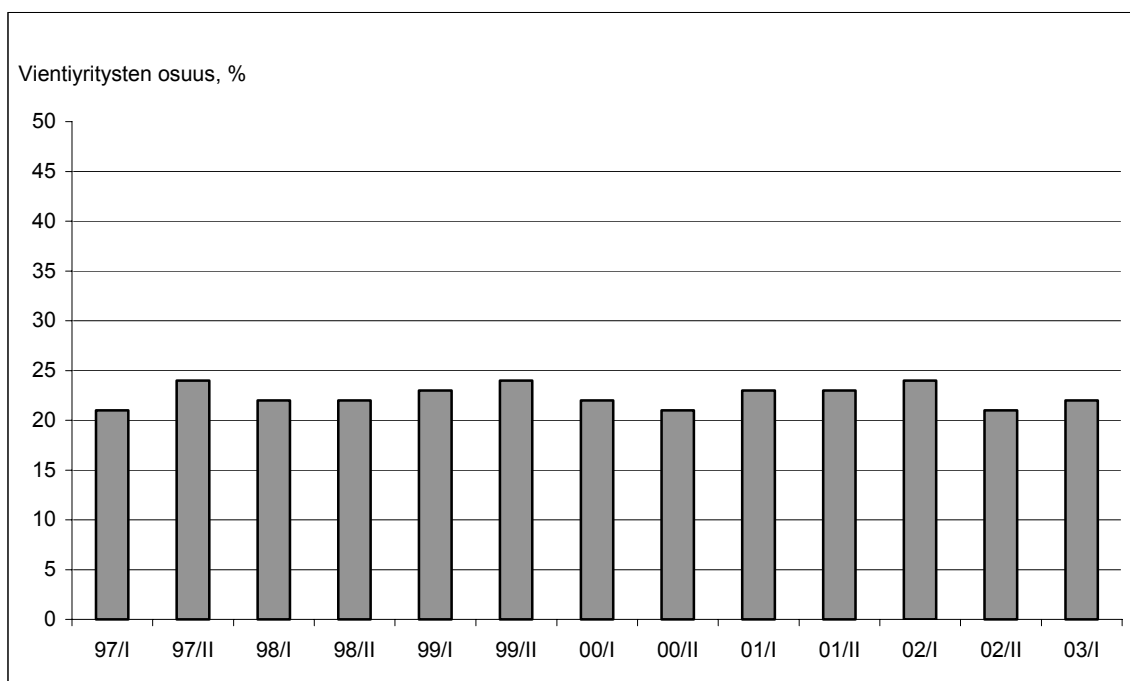
17 Pk-yritysten vienti ja vientitakuiden käyttö

Taulukko 18: Pk-yritysten vienti (% yrityksistä) ja suoran viennin alueellinen jakauma

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Vientiä harjoittavien yritysten osuus	22	48	11	23	18
Viennin osuus liikevaihdosta niillä yrityksillä, joilla on vientiä	30	34	25	24	32

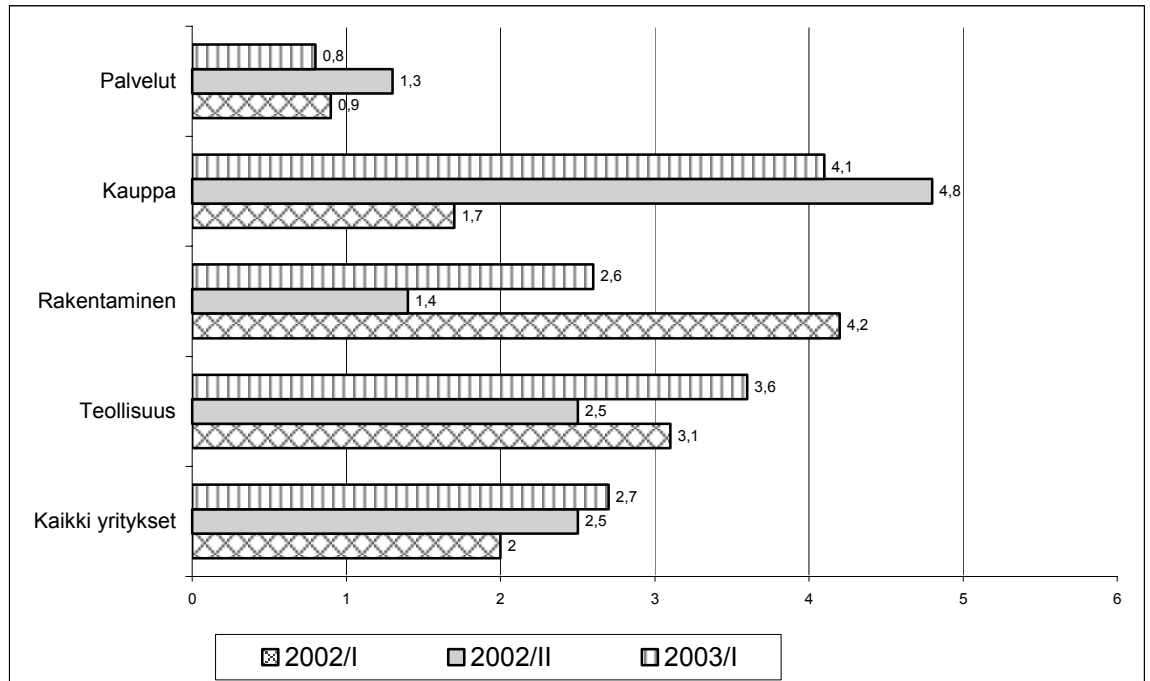
Joka viidennen pk-yrityksen tuotteita viedään ulkomaille joko suoraan tai osana jonkin toisen kotimaisen yrityksen tuotekokonaisuutta. Vientiä harjoittavien yritysten osuus vaihtelee rakennusalan 11 prosentista teollisuuden 48 prosenttiin. Voimakkaasti kasvuhakuisista yrityksistä neljällä kymmenestä on vientitoimintaa. Viennin osuus liikevaihdosta on vientiyrityksillä keskimäärin 30 prosenttia. Toimialoittain tarkasteltuna viennin osuus liikevaihdosta on teollisuudessa 34 prosenttia, palveluissa 32 prosenttia, rakentamisessa 25 prosenttia ja kaupassa 24 prosenttia. Vientiyritysten suhteellisessa osuudessa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia vuodesta 1997.

Kuvio 20: Vientiyritysten osuudet vuodesta 1997

Pk-yritykset ovat vakuuttaneet keskimäärin 2,7 prosenttia vientisaamisistaan vientitakuilla. Vientitakuilla vakuutettujen vientisaamisten määrä on lisääntynyt viimeisen vuoden aikana. Kaupan ja palvelujen aloilla vientitakuiden käyttö on laskenut syksystä 2002, mutta on edelleen yleisempää kuin vuosi sitten. Teollisuudessa ja rakentamisessa vientitakuiden käyttö on lisääntynyt viime syksystä.

Kuvio 21: Vientitakuilla vakuutetun viennin osuus viennin arvosta, %

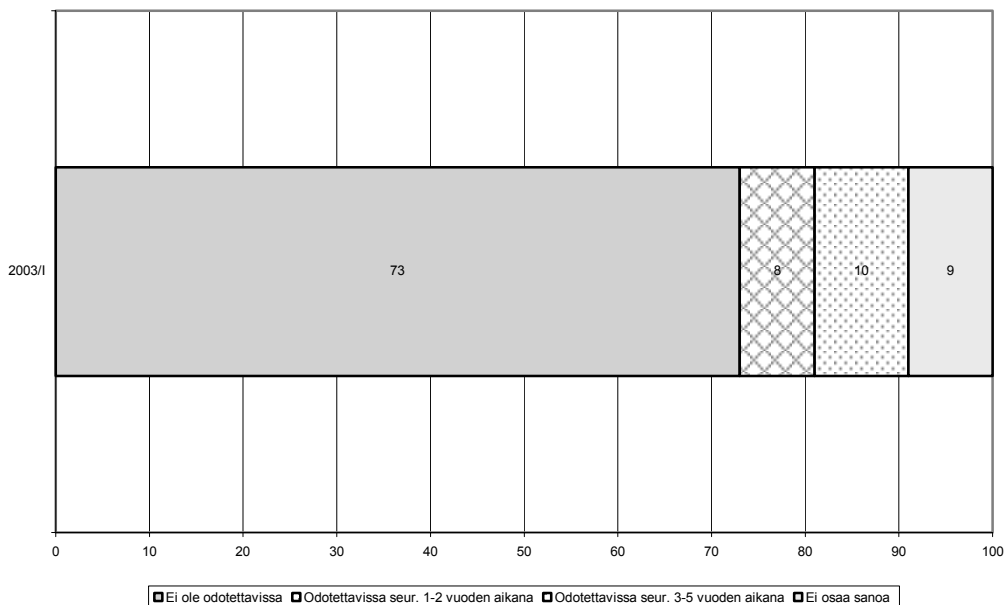
18 Sukupolven- tai omistajanvaihdokset

Taulukko 19: Sukupolven- tai omistajanvaihdokset pk-yrityksissä

<i>Sukupolven- tai omistajanvaihdos tapahtunut viimeisen 5 vuoden aikana</i>	Ei ole tapahtunut		On tapahtunut	
	84 %		16 %	
<i>Sukupolven- tai omistajanvaihdos odotettavissa seuraavan 5 vuoden aikana</i>	Ei odotettavissa	Kyllä, seuraavan 1-2 vuoden sisällä	Kyllä, seuraavan 3-5 vuoden sisällä	En osaa sanoa
	73 %	8 %	10 %	9 %

Sukupolven- tai omistajanvaihdos on jo tapahtunut 16 prosentilla pk-yrityksistä viimeksi kuluneen 5 vuoden aikana. Sukupolven- tai omistajanvaihdos on odotettavissa 18 prosentilla pk-yrityksistä seuraavan 5 vuoden aikana. Lähimmän kahden vuoden aikana vaihdos on odotettavissa 8 prosentilla pk-yrityksistä. Lähes kolmella neljästä pk-yrityksestä sukupolven- tai omistajanvaihdos ei ole näköpiirissä seuraavan 5 vuoden aikana. Kymmenes pk-yrityksistä ei osaa arvioida tulevaisuuttaan tässä suhteessa.

Kuvio 22: Sukupolven- tai omistajanvaihdos odotettavissa seuraavan 5 vuoden aikana, % yrityksistä

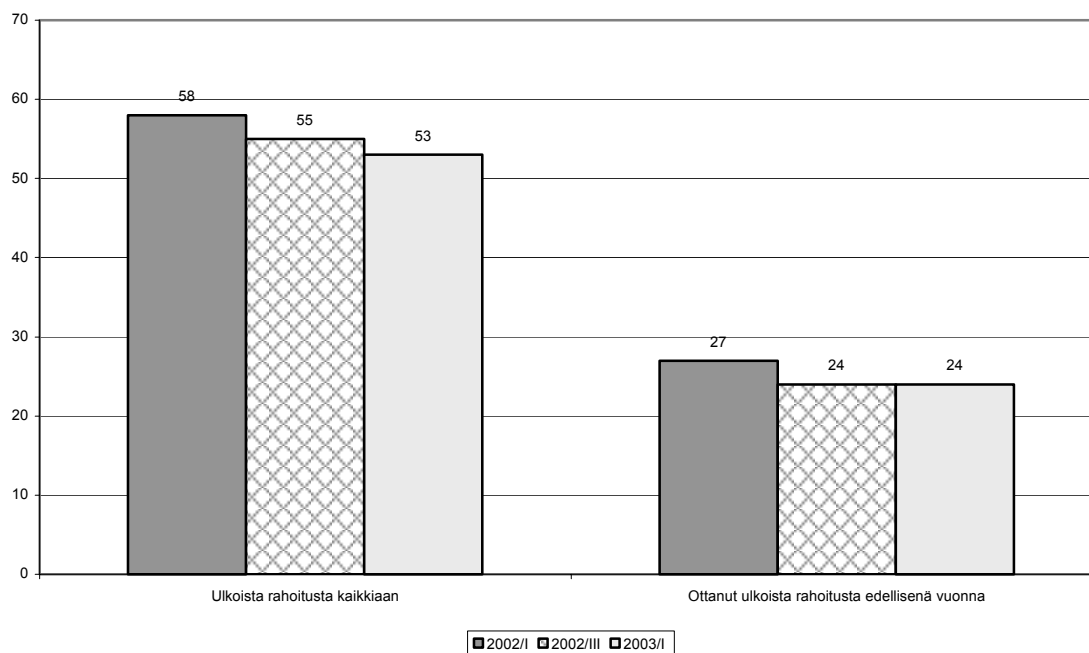
Väestön ikääntymisen seurauksena sukupolven- tai omistajanvaihdoksia on odotettavissa runsaasti seuraavan kymmenen vuoden aikana. Jos tähän barometriin vastanneiden pk-yritysten ennakointi toteutuu kokonaisuudessaan, on seuraavan kahden vuoden aikana odotettavissa lähes 20 000 sukupolvenvaihdosta.

19 Ulkoisen rahoituksen yleisyys, koostumus ja käyttötarkoitus

Taulukko 20: Ulkoisen rahoituksen yleisyys, % yrityksistä

<i>Toimialoittain</i>	Kaikki yritykset, %	Teollisuus, %	Rakentaminen, %	Palvelut, %	Kauppa, %
Ulkoista rahoitusta	53	58	52	49	54
Ottanut rahoitusta viime vuonna	24	25	23	19	26
<i>Kasvuhakuisuuden mukaan</i>	Selvästi kasvuhakuiset, %	Kasvuhakuiset, %	Asemansa säilyttäjät, %	Ei kasvutavoitetta, %	
Ulkoista rahoitusta	65	58	48	37	
Ottanut rahoitusta viime vuonna	40	27	19	12	
<i>Sukupolven/omistajanvaihdoksen mukaan</i>	Tapahtunut viimeisen 5 vuoden aikana		Odotettavissa seuraavan 5 vuoden aikana		
	Ei, %	Kyllä, %	Ei, %	Kyllä, %	
Ulkoista rahoitusta	51	61	52	55	
Ottanut rahoitusta viime vuonna	22	33	23	24	

Kuvio 23: Ulkoisen rahoituksen yleisyys, % yrityksistä

Pk-yrityksistä 53 prosentilla on ulkoista rahoitusta. Teollisuudessa ulkoista rahoitusta oli hieman isommalla osalla yrityksistä kuin muilla toimialoilla. Ulkoista rahoitusta on sitä harvemmin, mitä pienemmästä tai kasvuhaluttomammasta

yrityksestä on kyse. Selvästi kasvuhakuisista yrityksistä 65 prosentilla on ulkoista rahoitusta. Viimeisen viiden vuoden aikana sukupolven- tai omistajanvaihdoksen toteuttaneista pk-yrityksistä 61 prosentilla on ulkoista rahoitusta. Niistä pk-yrityksistä, joilla vaihdosta ei ole tapahtunut, 51 prosentilla on ulkoista rahoitusta.

Viimeisen vuoden aikana ulkoista rahoitusta on hankkinut 24 prosenttia kaikista, 39 prosenttia selvästi kasvuhakuisista ja 33 prosenttia sukupolven- tai omistajanvaihdoksen toteuttaneista pk-yrityksistä. Ulkoista rahoitusta käyttävien yritysten osuus on laskenut viime keväästä 5 prosenttiyksiköllä ja viime syksystä 2 prosenttiyksiköllä. Uutta ulkoista rahoitusta ottaneiden yritysten osuus on pysynyt syksyn tasolla.

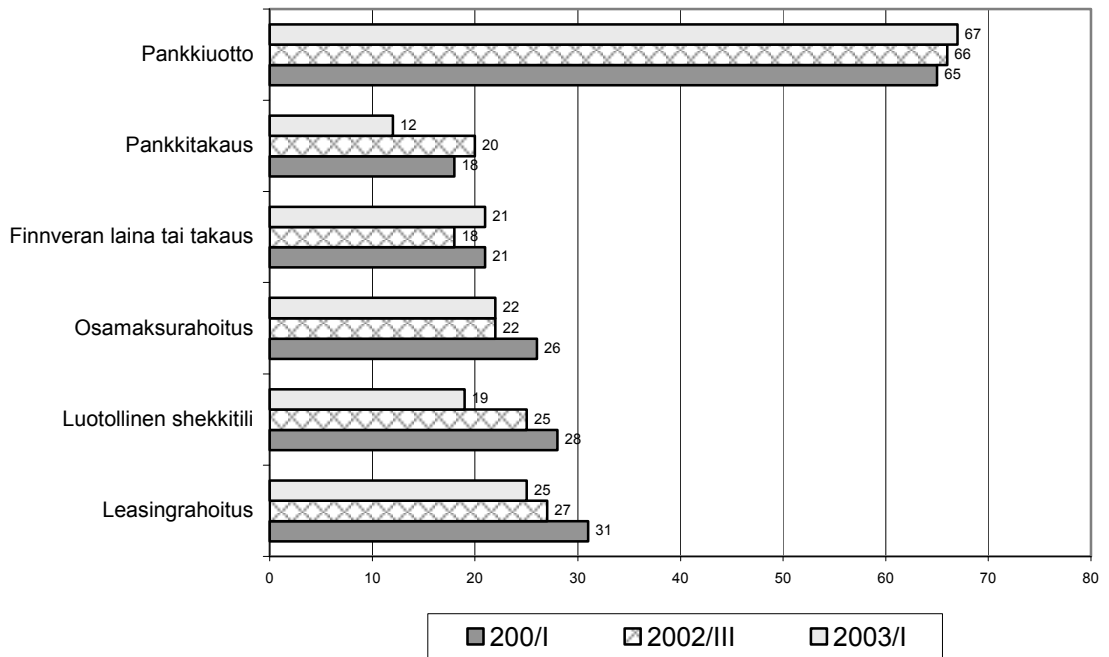
Taulukko 21: Ulkoisen rahoituksen jakautuminen, % ulkoista rahoitusta käyttävistä yrityksistä

	Kaikki yritykset, %	Teollisuus, %	Rakentaminen, %	Palvelut, %	Kauppa, %
Pankkiluotto	67	74	64	64	69
Pankkitakaus	12	8	20	12	8
Vakuutusyhtiön luotto	4	8	3	5	3
Finnveran laina tai takaus	21	35	11	20	18
Leasingrahoitus	25	21	14	30	22
Osamaksurahoitus	22	18	27	26	14
Ulkopuolisen pääomasijoitus	3	5	0	4	2
Myyntilaskurahoitus	2	4	0	2	4
Luotollinen shekkitili	19	17	15	17	23
Muu	0	1	0	1	1

Pankkiluottoja oli 67 prosentilla niistä yrityksistä, joilla ylipäätään oli ulkoista rahoitusta. Pankkitakaus oli 12 prosentilla. Finnveran luottoja tai takauksia oli 21 prosentilla kaikista ulkoista rahoitusta käyttävistä pk-yrityksistä.³ Leasingrahoitusta käytti 25 prosenttia, osamaksurahoitusta 22 prosenttia ja luotollista shekkitiliä 19 prosenttia niistä, joilla oli ulkoista rahoitusta. Teollisuudessa oli käytössä keskimäärin enemmän ulkoista rahoitusta. Finnveran lainoja ja takauksia on 35 prosentilla teollisuusyrityksistä.

Viime vuoden aikana pankkiluottojen suosio on hieman lisääntynyt ja leasingrahoituksen sekä luotollisten shekkitilien suosio vähentynyt. Finnveran lainojen ja takausten suosiossa ei ole tapahtunut oleellisia muutoksia.

³ Lainsäädäntö rajoittaa Finnveran mahdollisuuksia rahoittaa yksityisille henkilöille tuotettuja palveluja.

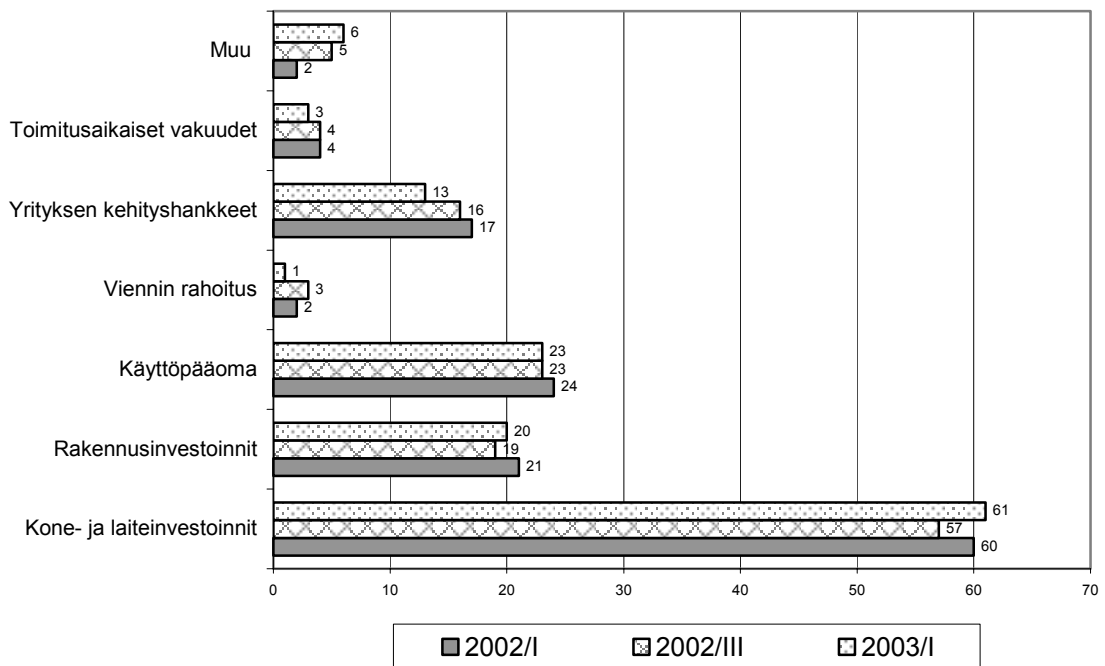
Kuvio 24: Ulkoisen rahoituksen jakautumisen kehitys pk-sektorilla, % ulkoista rahoitusta käyttävistä yrityksistä

Pk-yritysten hankkimasta ulkoisesta rahoituksesta suurin osa, 61 prosenttia, on hankittu kone- ja laiteinvestointien rahoittamiseen. Muiden käyttökohteiden osuus on selvästi pienempi. Palvelualoilla kone- ja laiteinvestointien osuus on luonnollisesti muita toimialoja pienempi ja käyttöpääoman tarve muita toimialoja suurempi. Teollisuudessa korostuvat kone- ja laiteinvestoinnit sekä yrityksen kehittämishankkeet ja rakennusalaalla toimitusaikaiset vakuudet. Ulkoisen rahoituksen käyttötarkoituksessa ei ole juurikaan tapahtunut muutoksia vuoden 2002 aikana.

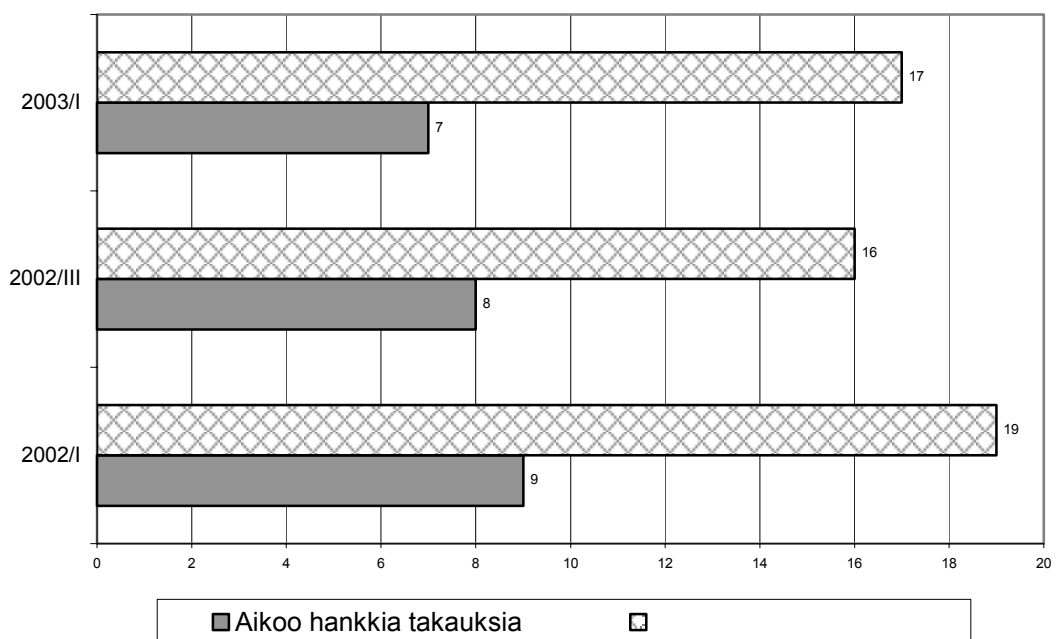
Taulukko 22: Ulkoisen rahoituksen käyttötarkoitus, % ulkoista rahoitusta käyttävistä yrityksistä⁴

	Kaikki yritykset, %	Teollisuus, %	Rakentaminen, %	Palvelut, %	Kauppa, %
Kone- ja laiteinvestointeihin	61	65	60	49	66
Rakennusinvestointeihin	20	22	18	24	18
Käyttöpääomaksi	23	22	22	33	19
Viennin rahoitukseen	1	1	0	1	2
Yrityksen kehityshankkeisiin	13	18	5	13	14
Toimitusaikaisiin vakuuksiin	3	0	15	1	2
Muuhun tarkoitukseen	6	9	5	8	1
Ei osaa sanoa	1	0	1	1	2

⁴ Koska vastaaja on voinut valita useita vastausvaihtoehtoja, sarakkeiden summa on yli 100 %.

Kuvio 25: Ulkoisen rahoituksen käyttötarkoitus

Pk-yrityksistä 17 prosenttia aikoo seuraavan 12 kuukauden aikana hankkia luottoja yrityksensä kehittämiseen ja 7 prosenttia aikoo hankkia takauksia. Valtaosa yrityksistä ei siis aio laajentaa toimintaansa tai suoriutu siitä tulo-rahoituksensa turvin. Teollisuusyrityksissä, voimakkaasti kasvuhakuisten yritysten ja sukupolven- tai omistajanvaihdosta odottavien yritysten joukossa on muita enemmän aikeita ulkoiseen rahoitukseen.

Kuvio 26: Ulkoisen rahoituksen tarve seuraavan 12 kuukauden aikana, % yrityksistä

20 Pk-yritysten asema kansantaloudessa ja elinkeinoilmasto

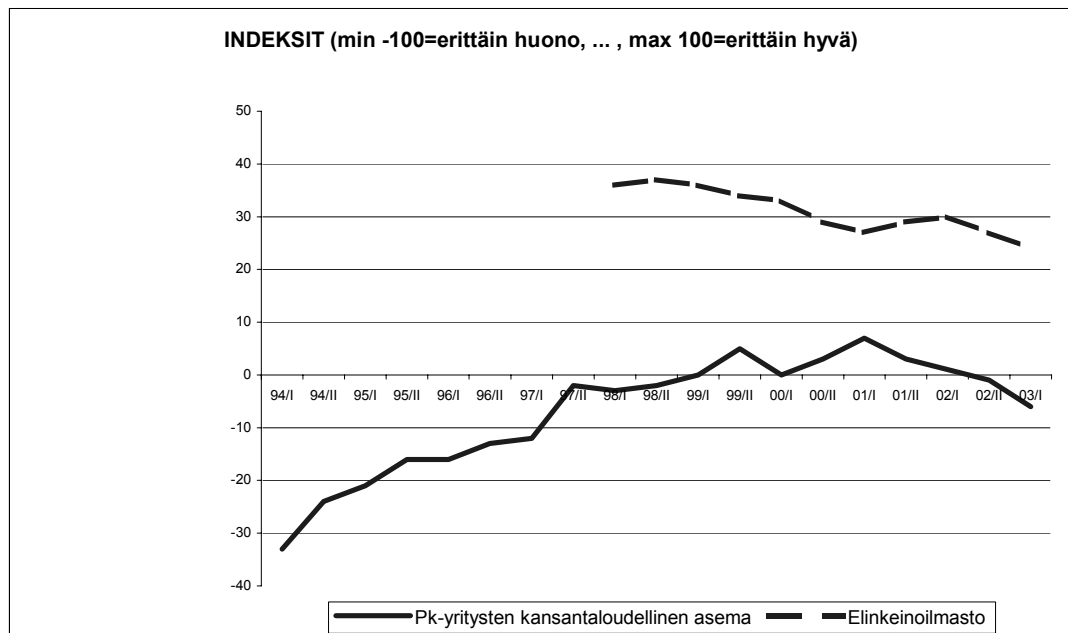
Taulukko 23: Pk-yritysten asema kansantaloudessa

	Erittäin huono %	Melko huono %	Kohtalainen %	Melko hyvä %	Erittäin hyvä %	Indeksi
Kaikki yritykset	5	24	51	18	2	-6
Teollisuus	4	24	52	18	3	-4
Rakentaminen	7	21	49	21	2	-5
Kauppa	5	23	53	18	2	-5
Palvelut	5	25	51	18	1	-7

Kolme kymmenestä haastatellusta pitää pk-yritysten asemaa kansantaloudessa hyvänä ja lähes joka viides huonona. Pk-yritysten kansantaloudellisessa asemassa on vain vähän toimialoittaisia eroja. Pk-yritysten asema kansantaloudessa on parantunut selvästi vuodesta 1994. Tosin tänä keväänä asema on hieman heikentynyt.

Kunnat ovat monesti paikallisesti toimivien pk-yritysten keskeinen yhteistyökumppani. Kunnallinen elinkeinoilmasto, jota mitataan kunnan tarjoamien elinkeinotoiminnan harjoittamiseen liittyvien puitteiden avulla, on keskeinen yritysten toimintaedellytyksiin vaikuttava tekijä. Kunnallista elinkeinoilmastoa voidaan kokonaisuudessaan pitää melko hyvänä pk-yritysten mielestä. Tosin viime vuosien aikana elinkeinoilmasta on lievästi huonontunut.

Kuvio 27: Pk-yritysten asema kansantaloudessa, indeksiluvut

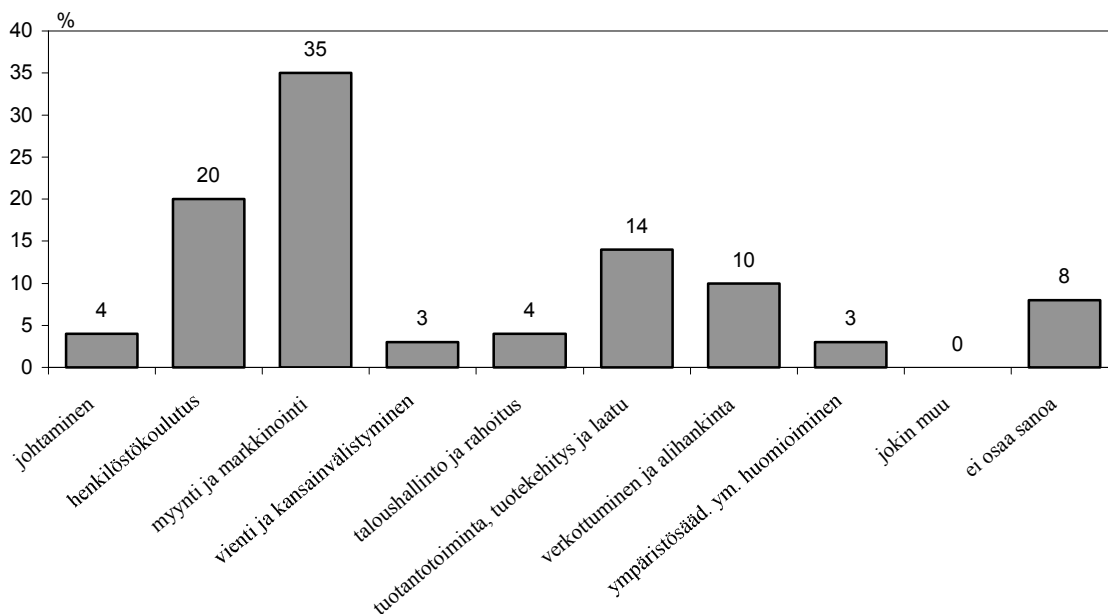
21 Pk-yritysten kehittämistarpeet ja esteet

Taulukko 24: Pk-yritysten kehittämistarpeet, % yrityksistä

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Johtaminen	4	3	5	4	4
Henkilöstön kehittäminen ja koulutus	20	7	26	18	23
Markkinointi ja myynti	35	34	22	45	34
Vienti ja kansainvälistyminen	3	4	1	4	2
Rahoitus, talous ja laskentatoimi	4	3	7	3	4
Tuotanto ja materiaalitoinnot, tietotekniikka, tuotekehitys ja laatu	14	26	13	10	12
Yhteistyö/verkottuminen, alihankinta	10	12	13	6	12
Ympäristö- ja muiden säädosvaatimusten huomioiminen	2	2	2	2	2
Muu	0	0	0	0	0
Ei osaa sanoa	8	9	11	8	7

Pk-yrityksillä on omasta mielestään eniten kehittämistarvetta markkinoinnissa ja myynnissä. Toiseksi eniten kehittämistarvetta on henkilöstökoulutuksessa. Teollisuusyrityksillä on muita enemmän kehittämistarvetta tuotantoon liittyvissä tekijöissä. Rakennusalan yrityksillä on muita aloja enemmän kehittämistarvetta henkilöstökoulutuksessa. Kaupassa on muita toimialoja enemmän kehittämistarvetta markkinoinnissa ja myynnissä. Voimakkaasti kasvuhakuisilla yrityksillä on muita pk-yrityksiä enemmän kehittämistarvetta markkinoinnissa ja myynnissä sekä viennissä ja kansainvälistymisessä.

Kuvio 28: Yrityksen kehittämistarve, % yrityksistä

Kahden viime vuoden aikana myynnin ja markkinoinnin sekä yritysten verkottumisen ja alihankinnan merkitys pk-yritysten kehittämistarpeina ovat lisääntyneet.

Taulukko 25: Pk-yritysten kehittämistarpeiden kehitys, % yrityksistä

Eniten kehittämistarvetta, %	1998*		1999*		2000		2001		2002		2003
	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1
Johtaminen	2	3	2	3	4	3	5	6	4	4	4
Henkilöstön kehittäminen ja koulutus	7	13	19	27	30	28	29	28	24	21	20
Markkinointi ja myynti	26	27	35	28	31	26	26	28	32	33	35
Vienti ja kansainvälistyminen	3	2	2	2	3	2	3	2	3	2	3
Rahoitus, talous ja laskentatoimi	3	7	4	4	5	5	6	5	4	4	4
Tuotanto, tuotekehitys ja laadunvalvonta	-	-	-	-	13	16	14	14	15	13	14
Yhteistyö/verkottuminen ja alihankinta	1	1	3	3	6	8	9	8	9	10	10
Ympäristökysymykset	0	0	1	1	1	2	2	3	3	3	2
Muut	0	0	1	0	1	1	2	0	1	1	0
Ei osaa sanoa					6	9	4	6	5	9	8

*Eriäinen kysymys

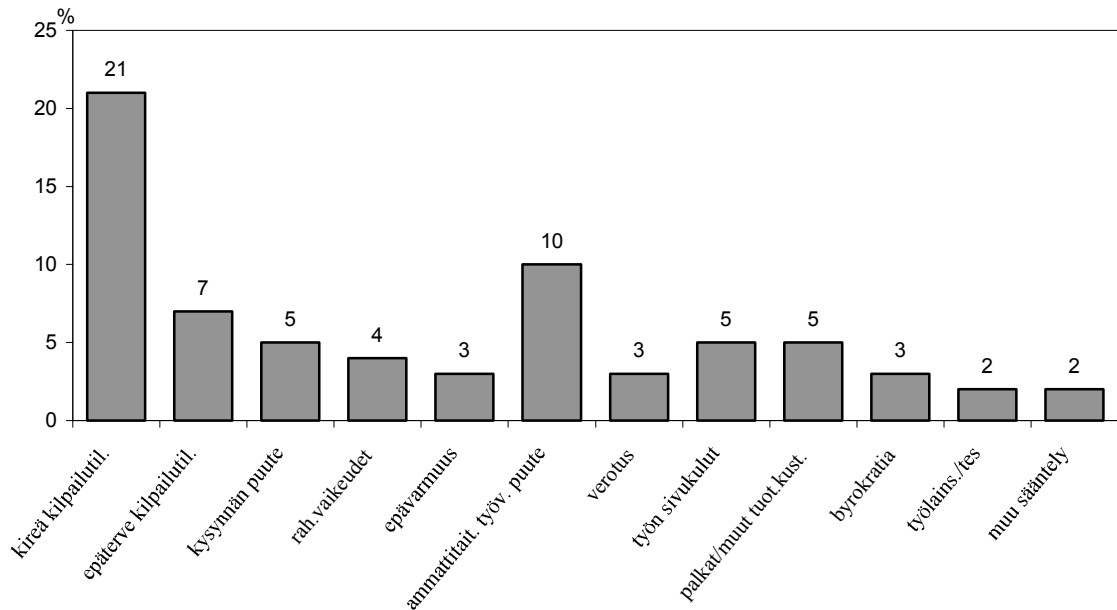
Kireä kilpailu on yleisin yrityksen kehittämisen este. Vaikka kireä kilpailu on yhteiskunnan kannalta hyvä asia, saattaa se joskus pakottaa yritykset niin tiukoille, ettei pitkäjänteisille kehittämistoimenpiteille jää tarpeeksi mahdollisuuksia. Usein pitkäkestoisissa ja resursseja vievissä yritystoiminnan kehittämishankkeissa ei siis ole varaa virheisiin. Yrityksissä on myös pulaa resursseista. Etenkin ammattitaitoisen työvoiman saanti on varsin yleinen ongelma etenkin teollisuudessa ja rakennusalalla. Työvoimakustannukset (palkat ja sivukulut) ovat yhtä merkittävä yrityksen kehittämisen este kuin ammattitaitoisen työvoiman saatavuus.

Taulukko 26: Yrityksen kehittämisen pahimmat esteet

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Byrokratia	3	2	3	3	3
Työlainsäädäntö / työehtosopimukset	1	0	0	1	1
Muu sääntely	2	1	2	3	2
Verotus	4	2	4	4	4
Palkat / muut tuotantokustannukset	6	6	6	3	7
Työn sivukulut	4	6	4	4	4
Epäterve kilpailutilanne	5	3	10	6	6
Kireä kilpailutilanne	22	17	22	24	23
Kysynnän riittämättömyys / epävakaus	8	5	7	10	8
Rahoitusvaikeudet	9	11	6	8	7
Ammattitaitoisen työvoiman saanti	10	14	15	8	10
Pula alihankkijoista, tiloista ja koneista	9	11	5	7	10
Jokin muu / ei osaa sanoa	17	19	15	19	17

Teollisuudessa koetaan muita toimialoja useammin resurssipulaa. Alueellisesti eriytyneellä rakennusalalla on vaikeuksia myös ammattitaitoisen työvoiman saatavuudessa ja siellä on myös epätervettä kilpailua. Kaupan alalla esiintyy kireää kilpailua markkinoiden liiallisen keskittymisen muodossa.

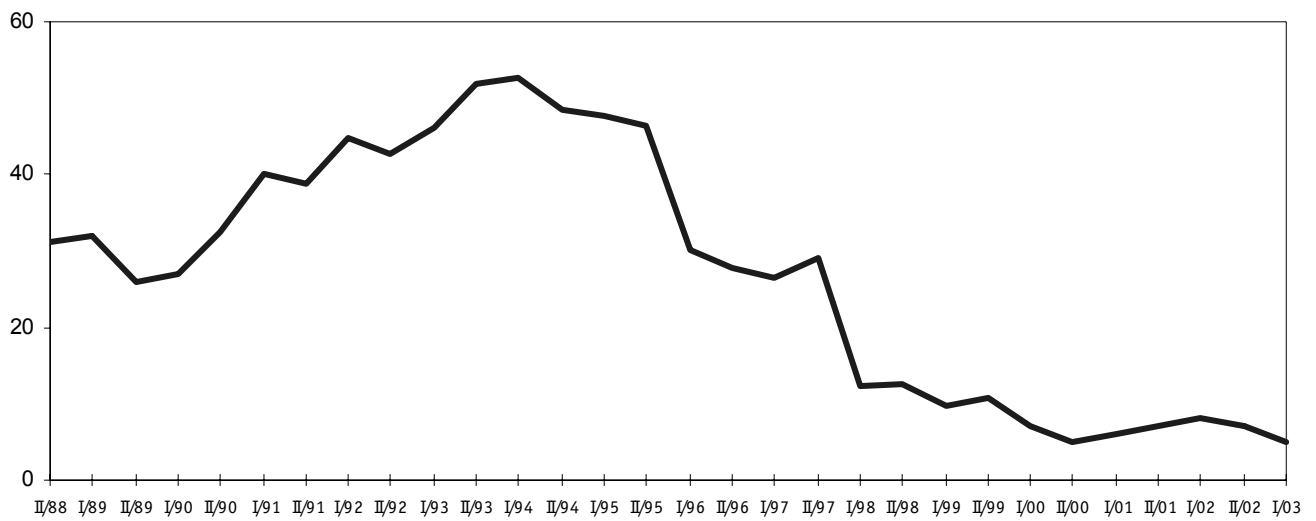
Kuvio 29: Yrityksen kehittämisen pahin este

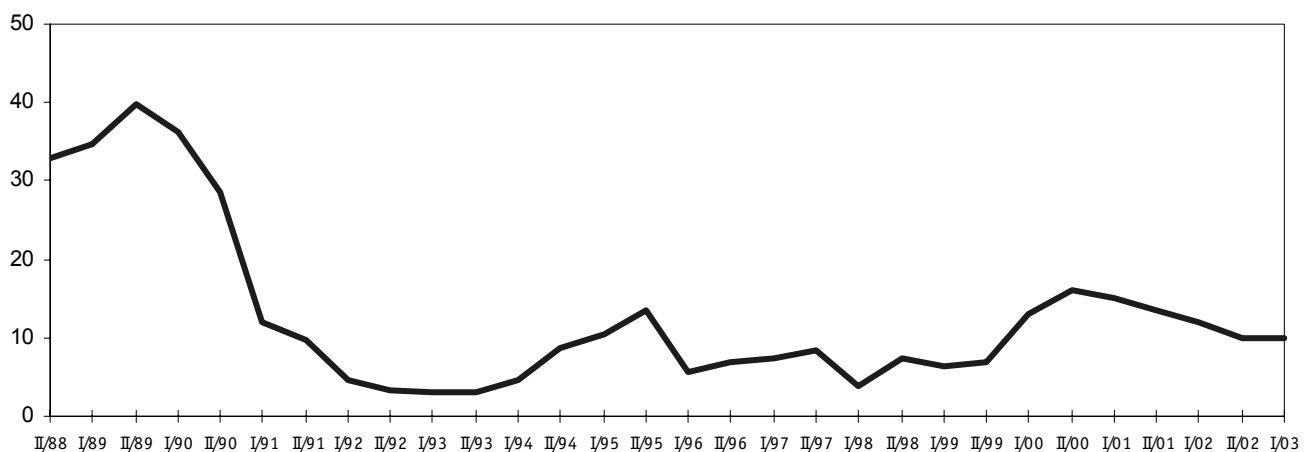
Laman aikana 1990-luvun alussa epäterve kilpailutilanne ja rahoitusvaikeudet olivat keskeiset pk-yrityksen kehittämisen esteet. Nyt näiden tekijöiden merkitys on vähentynyt oleellisesti. Ammattitaitoisen työvoiman saantiongelmat olivat merkittäviä 1980-luvun lopussa. Vuosituhannen vaihteessa ammattitaitoisen työvoiman saantiongelmat lisääntyivät. Viimeisten vuosien aikana työvoiman saantiongelmat ovat lievästi vähentyneet.

Voimakkaasti kasvuhakuisilla yrityksillä rahoituksen hankkiminen on tärkein yrityksen kehittämisen este yhdessä kireän kilpailutilanteen sekä työvoiman ja alihankintojen saatavuuden kanssa. Rahoituksen saatavuus vaikeuttaa myös sukupolven- ja omistajanvaihdoksia. Rahoitusongelmat liittyvät selvästi yrityksen kasvuun ja sukupolvenvaihdoksiin.

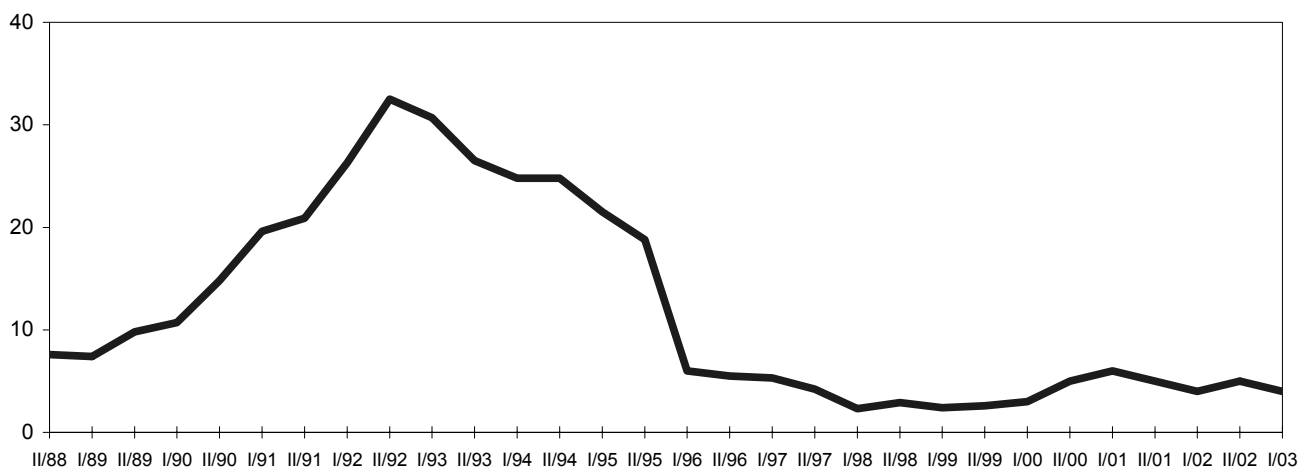
Kuvio 30: Epäterve kilpailutilanne yrityksen kehittämisen pahimpana esteenä, % yrityksistä

Kuvio 31: Vaikeudet ammattitaitoisen työvoiman saannissa yrityksen kehittämisen pahimpana esteenä, % yrityksistä

Kuvio 32: Rahoitusvaikeudet yrityksen kehittämisen pahimpana esteenä, % yrityksistä

22 Työllistämisen esteet

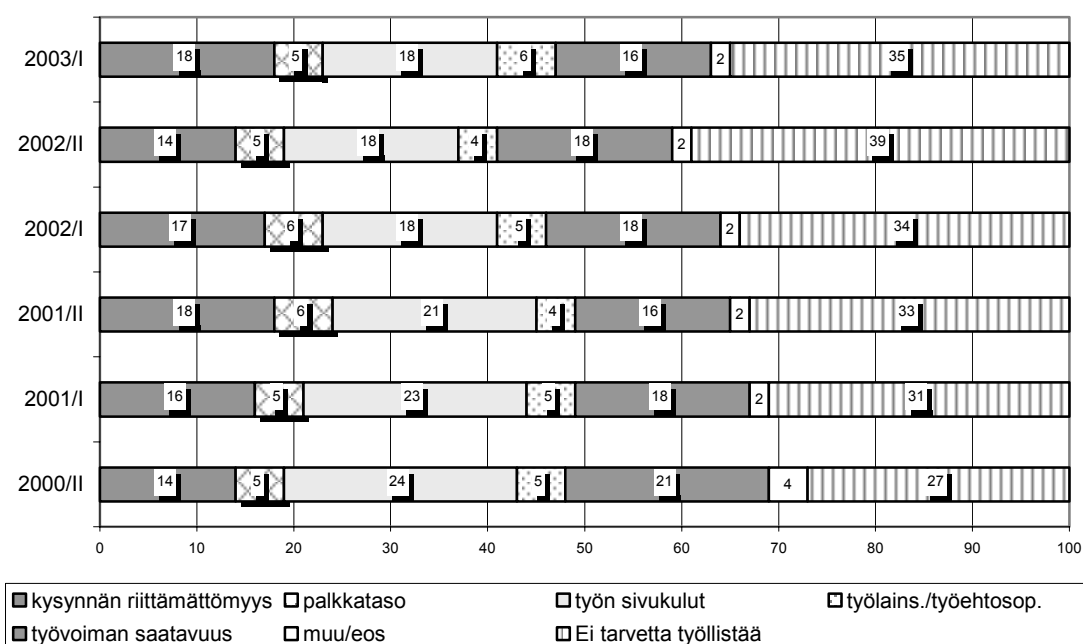
Taulukko 27: Työllistämisen pahimmat esteet, % yrityksistä

	Kaikki yritykset %	Teolli- suus %	Rakenta- minen %	Kaup- pa %	Pal- velut %
Ei ole tarvetta työllistää	35	34	22	42	35
Kysynnän riittämättömyys/epävakaas	18	20	23	13	20
Palkkataso	5	4	3	5	6
Työn sivukulut	18	19	18	18	17
Työlainsäädäntö/ työehtosopimukset	6	6	6	5	5
Työvoiman saatavuus	16	14	27	14	15
Muu/ei osaa sanoa	1	2	0	1	1

Pk-yrityksistä 35 prosentilla ei ole rekrytointitarvetta. Niistä huomattava osa on yksinyrittäjiä. Kysynnän riittämättömyys tai epävakaas, työn sivukulut ja työvoiman saatavuusongelmat ovat yleisimmät työllistämisen esteet niissä yrityksissä, joissa on työllistämistarvetta.

Niiden yritysten, joilla ei ole rekrytointitarvetta, osuus on kasvanut tasaisesti parin viime vuoden aikana. Työn sivukulujen ja työvoiman saatavuuden merkitys on vastaavasti hieman pienentynyt viime vuosien aikana. Työvoimakustannukset ovat kuitenkin pysyneet selvästi suurimpana työllistämisen esteenä.

Kuvio 33: Työllistämisen pahimmat esteet, % yrityksistä

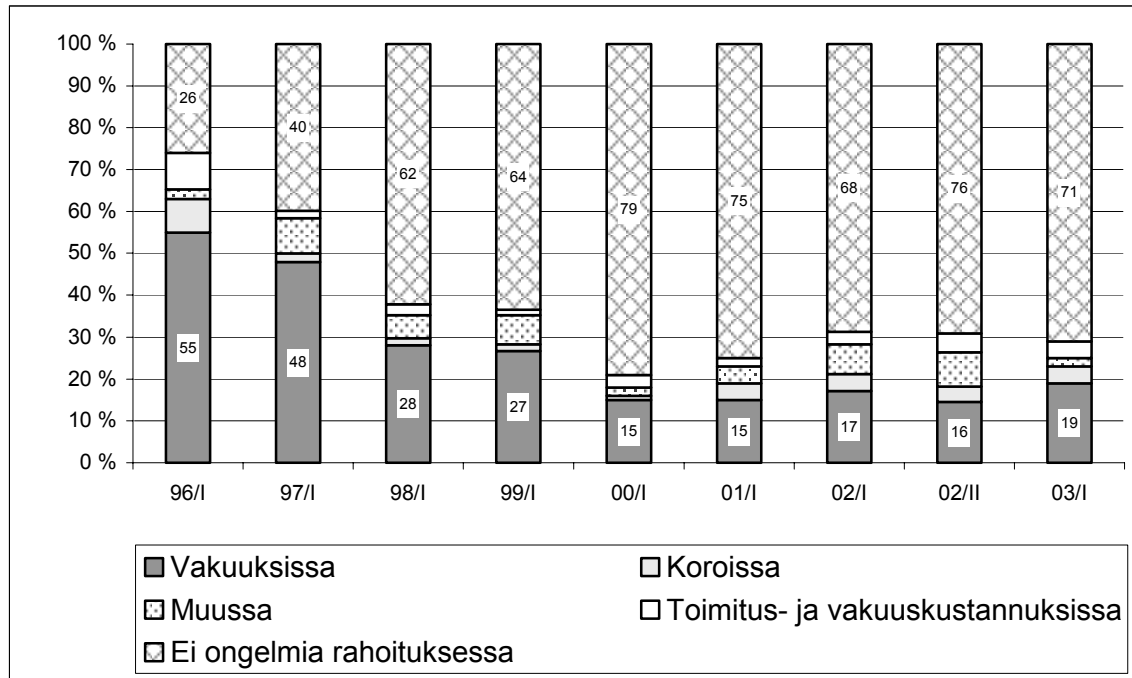
23 Ongelmat ulkoisessa rahoituksessa

Taulukko 28: Rahoituksen esteet, % ulkoista rahoitusta hakevista yrityksistä

	Kaikki yritykset, %	Teollisuus, %	Rakentaminen, %	Palvelut, %	Kaupa, %
Ei ongelmia	71	68	73	66	73
Vakuudet	19	23	14	22	18
Korkeat korot	6	3	6	7	6
Luoton saatavuus	5	6	3	6	4
Korkeat takausprovisiot	6	7	4	4	9
Toimitus- ja vakuuskustannukset	4	6	4	4	2
Heikko taloudellinen tila	6	6	5	6	6

Lähes kolmella ulkoista rahoitusta tarvitsevalla pk-yrityksellä neljästä ei ole vaikeuksia ulkoisen rahoituksen hankinnassa. Yrityksistä 19 prosentilla on ongelmia vakuuksissa. Rakennus- ja kaupan alalla vaikeuksia on vähiten. Rahoitusongelmat ovat selvästi vähentyneet 1990-luvun puolivälistä. Syynä tähän on ollut vakuusongelmien helpottuminen. Tänä keväänä vakuusongelmat ovat kääntyneet taas kasvuun.

Kuvio 34: Rahoituksen esteiden kehitys, % ulkoista rahoitusta hakevista yrityksistä

Voimakkaasti kasvuhakuisista yrityksistä 45 prosentilla on rahoitusongelmia. Voimakkaasti kasvuhakuisista yrityksistä 34 prosentilla on ongelmia vakuuksissa, 8 prosentilla korkean takausprovisio suhteen ja 7 prosentilla heikon rahoitustilanteen suhteen.